

Back to the Future

Snad nebudu popotahován za výpůjčku franšizovaného názvu slavné filmové série, ale k tomu, o čem chci teď psát, se prostě hodí. Musím se totiž nejdřív vrátit o čtyřicet let zpátky do roku 1981. Robert Zemeckis začínal zrovna rozvíjet nápad na stejnojmenný science fiction film o teenagerovi, který se octne v minulosti, a Ridley Scott už stříhal Blade Runnera, snad nejvlivnější SF film všech dob podle knížky Philipa K. Dicka Sní androidi o elektrických ovečkách?

No a zrovna tenkrát se ve dveřích redakce dětského časopisu Sedmička pionýrů, kde jsem se živil psaním o vědě a technice, jednoho dne z ničeho nic objevil dvacetiletý mladík. Jmenoval se Pavel Poláček, studoval v Pardubicích chemii a science fiction ho hodně zajímala. Přišel za mnou proto, že jsem vydal dvě knížky sci-fi povídek, které se docela četly, protože tehdy působily tak trochu jako z jiného světa. Bylo to absurdní, ale v zemích, kde Karel Čapek stvořil robota, jeden z největších symbolů žánru, který dnes tak významně ovlivňuje světovou kulturu, science fiction v normalizačním bezčasí jen skomírala. Normalizačně-totalitární režim vši literatuře oktrojoval mrtvolný styl socialistického realismu a z jeho železných kleští (tuhle trefnou metaforu vymysleli ruští bratři Strugačtí) se dalo uniknout buď do samizdatu, nebo do science fiction.

Těch normalizačních absurdit bylo víc. Napsal jsem ty knížky se svým kamarádem Sašou Kramerem, avšak podepsal jsem je jen já, protože Saša pro změnu podepsal Chartu

77, čímž se stal zakázaným autorem dříve, než stačil napsat první povídku. (Ale o pokryvačském řemesle jsem tu už jednou psal a teď to připomínám jen proto, že se nechci chlubit cizím peřím, či vlastně psaním.)

Mladík Poláček šel rovnou k věci, která v oné době působila rovněž jako čiré sci-fi: rozhodl se uspořádat akci, která se pro úřady jmenovala Pardubické setkání přátel sci-fi, avšak nikdy se jí neřeklo jinak než Parcon, podle vzoru conů (conventions) pořádaných na Západě. Nejen že se rozhodl, taky jí s přáteli dokázal uspořádat a pak ještě čtyřikrát v Pardubicích zopakovat. I když se akce potom přestěhovala do jiných měst, název Parcon se jí drží dodnes.

Parcon se tak stal tím nejpodstatnějším momentem vzniku tehdy ještě československého SF fandomu, neformálního společenství mladých lidí, kteří v něm unikali z rezavějících kleští nejen socialistického realismu, ale i reálného socialismu, jak si pozděně totalitní režim říkal. Unikali mu do budoucnosti, z níž je dneska přítomnost.

Conů je v ní tolik, že si je v nich možné vybírat. Na jeden zrovna jedu. Protože jsem se ze SF už před časem tak nějak vystěhoval, připadám si jako strýček, který se vrací po třiceti letech z Patagónie a je zvědavý, jak se kraj jeho mládí změnil. Je v Bílovci, takže se jmenuje Bílcon a pořádá ho – zrovna šedesátiletý Pavel Poláček.

Back to the Future, Pavle!

Jaroslav Veis / LN



OBSAH

Back to the Future	1	Ve stínu sloupoví, pod zrakem soch	14
Čtenářův průvodce po Interkomu	2	Příliš dlouhé bloudění	15
Účetnictví v době covidové	2	Vliv Julese Vernea na Mycelium	16
Hvězdný bulvár	3	Roboti (Vánoční povídka)	20
Bílcon 2021, kolikátý už?	5	V novoroční noci	22
Comic-Con Prague 2021	7	Časem s vědou – prosinec	23
Anthony O'Neill: Na odvrácené straně	9	Koktejl pro zítřek	24
Vědeckofantastické noční můry	10	Zapomenuté příběhy popatě	25
Andy Weir: Spasitel	12	Vetřelec uchvátil Londýn	26
Ledové peklo antarktické politiky	13	Pavel Poláček : 60	28



Čtenářův průvodce po Interkomu

K obsahu tohoto čísla

Šťastně jsme se vrátili z velkolepého Bilconu, takový con pořádaný místními mobilními fany z blízkého okolí je ideální rekreací pro zvyklé Pražáky, kteří by si bez asistence organizátora ani neuměli koupit lístky na vlak, a představa, že by se sami dokázali dopravit ze Svinova do místa konání v Bílovci, už je zcela iluzorní.

Bilcon byl zároveň oslavou šedesátin Pavla Poláčka, ano, toho mytického zakladatele československého národního conu Parconu. A proto článkem o něm toto číslo otevíráme i uzavíráme. Vedle popisu tohoto fanovského svátku se Lenka Weingartová vrací ještě ke Comic-Conu Prague z pohledu SFK Islington.

Loni jsem po čtyřiceti letech zase napsal opravdovou povídku, v Čapkovském roce a v průběhu „bílé nemoci“ by ze sebe nevytěžil nějaké umělecko jen kámen. Je sice trochu *à la thèse*, ale zase se hodí k blížícím se Vánocům, tak ji najdete na straně 20. Na straně 14 začíná dvojrecenze knihy Susanny Clarkové *Piranesi*, nevyděste se, že obě začínají stejně, nevzpomenout monumentální román *Jonathan Strange a pan Norrell* prostě nejde.

Z nemocnice, ale s dobrou prognózou se nám vrátil Jirka Grunt, takže první ochutnávku z jeho nových literárních postřehů najdete na straně 9, a na další se můžete těšit v příštím čísle. A jako vánoční dárek můžete brát přednášku Vilmy Kadlečkové o vztahu Julese Vernea k Myceliu ze strany 16. Po členech klubu JV budete první, komu bude toto tajemství odhaleno.

Zdeněk Rampas

Předplatné i doplatné, **ZMĚNA**

Každý rok mě udivují fanoušci, kteří se ptají na výši předplatného, říkám si, že když je stejně od roku 2014, že už si mohli všimnout. Ale nejsem o moc lepší, já zase byl líný sledovat výdaje, protože díky našim sponzorům nebyly ztráty příliš bolestivé, nyní to ale vede k tomu, že nově odhadnuté předplatné se nezvýší o tradičních padesát korun, ale hned na 400 Kč (slovy čtyři stovky).

Zaplatit lze přes konto u Fio banky, které má tu výhodu, že bez poplatků umožňují poslat peníze i slovenským předplatitelům. Takže pro platbu z ČR použijte číslo konta: **2700397108/2010** a pro platbu ze SR IBAN: **SK89 8330 0000 0027 0039 7108** (platbu zadejte jako vnitrostátní převod).


Pokud jste tak ještě neučinili, pošlete 400 Kč (respektive 16 euro, nebo podle momentálního kurzu), nebo můžete předplatné poslat složenkou na **mé jméno** a adresu redakce (je v tiráži :-). Kdo již stihl poslat předplatné na rok 2022 v minulé výši, nemusí nic doplácet, taková aktivita musí být alespoň občas odměněna.


Nejste-li si jisti, kdy jste platili naposledy, podívejte se na adresní štítek tohoto IK. V závorce najdete číslo posledního ročníku (většina tam najde (1) jako 2021), který máte uhrazený. V případě, že za jménem žádné číslo nemáte, pak nejen že je vše OK, ale máte už zaplacený i rok 2022.

ZR



V příštím čísle najdete

První recenzi Mycelia VI 
Studii Piranesi
Tenkrát v Hollywoodu
Nedělník Vilmy Kadlečkové
Projekt Manhattan
a další připomínku, že je na čase poslat předplatné

 Obálka, která se nevešla na stranu 13



interkom

INFORMAČNÍ SERVIS ČESKOSLOVENSKÉHO FANDOMU

číslo 12/2021 (349)

Adresa redakce

INTERKOM

Letecká 6,
161 00 Praha 6,
ČR

e-mail: zrampas@gmail.com
<http://interkom.vecnost.cz>

Šéfredaktor

Zdeněk Rampas, MCL

Grafická redaktorka

Kristýna Benediktová

Redakční kruh

Franta Houdek, Michaela a Dagmar

Autoři tohoto čísla

Ivan Adamovič, Ivo Fenc, Jiří Grunt,
František Houdek, František Hrubín,
Vilma Kadlečková, Pavel Mandys,
Ondřej Neff, Zdeněk Rampas, Petr
Svoren, jr., Ondřej Šefčík,
Jaroslav Veis, Lenka Weingartová

Fotografie

Katule, Pavel Poláček, Honza Tichý

Sponzoři tohoto čísla

Jiří Doležal, Jiří Grunt,
Petr Habala, Jan Haberle,
Jan Poláček, Daniela Kovářová

Vychází nepravidelně.
Uzávěrka tohoto čísla
byla dne 16. 11. 2021

ISSN 1212-9089

Všechny články a recenze
© INTERKOM

Hvězdný bulvár

Odposlechnuto

Máme tu první výsledky Green Dealu, občané opět začali třídit odpad: na spalitelný, nespalitelný a v noci spalitelný.

Dotaz na kovidovou linku: Získá člověk snědením očkovacího imunitu? Ptám se pro kamaráda. **Hannibal Lecter**

Spočítal jsem si, že při dnešních cenách benzínu vyjde laciněji šňupat kokain a zaběhnout si, kam potřebuju. **SpecZ**

Jeden dnes pomalu neví, jestli ty ranní čísla jsou počty nakažených, počty žen zneužitých Cimickým, nebo inflace. **Kosoštvorček**

ABBA vydává desku, Tereza Pergnerová je na Twitteru, Zeman mluví rozumně... no nic, pro jistotu se jdu zeptat mamky, jestli můžu odpoledne s klukama ven. **Zevloun**

Prezident leží, jeho práce stojí, čas běží a policie zkoumá, zda jeho okolí nepůjde sedět. **novinový titulěk**

Z důvodu nárůstu cen energií bude světlo na konci tunelu vypnuté. **Jyrka**

◆ ◆ ◆

● **20. října** přichází zpráva o průběhu vernisáže výstavy *Amaizing Breuer: Czech Surgeon at the Birth of American Scientific Fiction* ve vstupní hale losangeleského konzulátu, které se přes kovidová omezení zúčastnilo okolo pětadvaceti zájemců. Výstava se věnuje životu a dílu Milese (Miloslava) J. Breuera (1889-1945), který je pohřben přímo pod okny generálního konzulátu v Los Angeles a zemřel před 76 lety, 14. října 1945. V předvečer vernisáže položil generální konzul v Los Angeles Jaroslav Olša, jr. květiny na jeho hrob na losangeleském národním hřbitově.

Večer poslal Pavel Poláček seznam knih P. K. Dicka, které nesehnal z místních (klubových) zdrojů, prohledávám knihovnu a o ostatní píšu Richardovi Klíčnickovi do Arga.

● **21. října** Na Břežance mají salonek zase obsazený, asi už předvánoční party, ale vzhledem k většímu prostoru hospody je to pro nás možná lepší. Donesl jsem Jiřině Mloky, pro jistotu jsme se setkali už u metra před Pagiho barákem, Lublaňská je skoro celá rozkopaná, tak aby se Jiřka někde nevymlátila. S Frantou jsme popovídali o jeho další povídce ze světa křížníku Thor a o Littlewoodově zákonu. Když ho trochu z vulgarizuju, tak říká, že:

1) občas se někomu (jednomu z miliónů) přihodí věc s velmi malou pravděpodobností (1:1 000 000)

2) vzhledem k tomu, že je nás už tolik, děje se to docela často (samozřejmě to není nic nového, dělo se to i v minulosti, jen méněkrát o to, kolikrát bylo méně lidí, a hlavně se to tak nezkríklo)

3) v současnosti, kdy je svět propojen, je v zájmu infotainmentu šířit právě tyhle zprávy, což potom zkresluje pohled na realitu. Zvláště lidí, kteří čerpají informace ze zdrojů preferujících senzace a mimořádné události.

Franta mi připomněl, že *gigant polsky* Stanisław Lem tohle svým způsobem využil už v roce 1987 v románu *Fiasko*.

● **22. října** mě sklátila rýma, dokonce možná její horší sestřička rýmička.

V DeníkuN vychází článek Petra Koubského *Západní liberálové dosud tolerovali neliberální metody. Teď se terčem stávají oni sami, což jim otvírá oči - pozdě, ale přece*. Připomnělo mi to pasáž z *Lidské tragédie* o Gorkém, když tento nahlédl, co jsou bolševici doopravdy zač.

● **23. října** sleduju seriál *Hra na oliheň*, abych viděl někoho, kdo je na tom hůř než já.

● **24. října** Dagmar a Michaela dělají korektury Interkomu a já se díky NYXu dověděl, že seriál *Muž z Vysokého zámku* má čtvrtou řadu. Kaň, rýmo, já se nějak zabavím.

● **25. října** jde minulý IK (číslo 11) do tisku.

● **26. října** smrkám a už i kašlu, čtu *Spasitele* od Weira. Je to velmi osvěživé čtení, málem jak verneovka. Hrdina neřeší coming out, ani se nevyrovňuje se svými privilegii, ale poctivě zachraňuje lidstvo před záhubou. A autor heretik se dokonce opovázit vytvořil situaci, kdy globální oteplení mělo příznivý efekt a napomáhalo přežití. Pijde mi to dnes stejně odvážné, jako když autor socialistického realismu napsal, že nějaký konkrétní jím vylíčený kapitalista byl slušný člověk se sociálním cítěními.

● **27. října** vynechávám kvůli rýmě Klub Julese Vernea, i když dnes přednáší Vilma. Naštěstí text najdete na straně 16. Zdá se, že bylo docela zábavno i po skončení programu, kdy v salonku MATu část společnosti ještě setrvala, škoda, že mi nebylo dopřáno. Alespoň že Richard Klíčnick nezapomněl a donesl knihy P. K. Dicka, které ještě chyběly pro výstavu v Bílovci. Míša je pak obětavě dovekla domů a já je předám v sobotu na Hlavním nádraží.

● **28. října** slavím vznik republiky chrchláním, to na české ambasádě v Nigérii proběhlo představení R.U.R.

Večer zavolał Jarda Olša, jr. V celém desetimiliónovém LA mají tisíc nakažených, tady máme každý den čtyři tisíce nových. Jinak Breuerovská výstava má docela úspěch, zájem je i o katalog.

● **29. října** ráno kontroluju telefon a vidím nějaké nepříjaté hovory v deset a v půl jedenácté. Pošlu SMS, že už jsem online, a v tu chvíli samozřejmě volá Pavel Poláček. Než si popovídá, dotyčný nešťastník, paní Lucia Štefanides, udělala další pokus dovolat se mi, ach jo. Velká kniha o pletených šátcích se blíží.

● **30. října** jedu na Hlavní nádraží předat knihy na výstavu sestře Pavla Poláčka, která se tudy vrací z KV. Překvapila mě fronta lidí, kteří náhle zatoužili po vakcinaci bez registrace. Vzpomínám si na luxus, s jakým jsme to měli zařízené o prázdninách, místo dvouhodinového čekání jsme projeli očkovacím centrem v O2 univerzu jak mexická voda turistou.

● **1. listopadu** dorazila špatná zpráva, že Ondřej Neff s námi nejede do Bílovce, spleť si měsíc konání a má jiné povinnosti.

● **2. listopadu** dostal Jarda Veis náramný nápad věnovat sobotní *Poslední slovo* v Lidových novinách Pavlu Poláčkoví, jeho práci pro československý fandom a jeho jubileu. Viz strana 1.

Já zase vymyslel heslo pro naši spolupráci se sponzorem CKČ: **ABB mění scifi ve skutečnost.**

● **3. listopadu** se právě před sto roky narodil Charles Bronson (původním jménem Charles Dennis Buchinski) a před podstatně kratší dobou i Jolana Tichá Čermáková. Blahopřejeme.

● **4. listopadu** má narozeniny Pavel Poláček, vizte stranu 1. I jemu přeje vše nejlepší.

Odpoledne absolvuji tradiční kolečko, pro Interkomy do Jalny, pak k Filipovi do Čáslavské, tam jsem si koupil XB-1 desítku a Pevnost 11, a odtud tramvají na IPP a pak pěšmo Na Břežanku. Tam už na mě mával Jarda Houdek, že jsme místo v salónku opět v čele sálu, tam už s ním Pagí, Franta Novotný a Cordy, za chvíli dorazil i Richard Šusta, pak Michaela a náš synek Pavel, a nakonec Dagmar, naše vypomáhající korektorka.

Probrali jsme pokroky v neuronových sítích (expertních systémech) a všem, čemu se říká umělá inteligence, Franta to potřeboval pro chystanou novelu, pak dojmy z Duny, došlo i na sekty a zkušenosti Richarda Šusty s nimi. Já přišel s několika perlami z Komárka, třeba s jeho evolučním vysvětlením, proč chodí chlapi do hospody.

Na zpáteční cestě se k nám u autobusu připojila ještě naše předplatitelka a skorousedka Jelena P. Tak hned dostala Interkom, ušetřím cestu k jejich schránce. Večer se k naší Bilovecké výpravě přidává Honza Vaněk, jr., asi srovnal koronové riziko s možností, že bude bez conu dalšího půl roku. A hlavně asi, kdo byl v Bílovci jednou, chce už pokaždé.

● **5. listopadu** se u nás zastavila Ivana Lukačovičová, matka dvou našich úspěšných autorek Lucie a Petry, kvůli konzultaci s e-knihami. A hledíme, zná Blanku Čechovou, autorku knihy *Totál Balkán a Jadranské snoubenky*, kdys návštěvníci u Klímových. Svět je malý.

Anglofilové dnes vzpomínají na Fawkesův pokus vyhodit do vzduchu parlament. Martin Ignác Dočkal to komentoval slovy: *Poslední muž, který chtěl vstoupit do parlamentu s čestnými úmysly.*

Zaujaly mě dnešní rodičovské starosti Ivana Adamoviče: *Falešné upířské zuby vyprodány ve všech obchodech, které je normálně prodávaly. Halloween je zaskočil jako sníh naše silniční čáře.*

● **6. listopadu** začal Bilcon v Bílovci, více na straně 5.

● **8. listopadu** se vzpamatováváme z Bilconu a raději nic nepodnikáme, tedy nikoho nezveme, pro případ, že bychom o víkendu něco lapili.

Celý popletený jsem si myslel, že Minicon je už tuto sobotu a začal vyvíjet aktivitu, která strhla i Richarda Klíčnicka, což bylo vzápětí potrestáno tím, že jsem dostal za úkol pozvat Jardu Veise a Julii Novákovou, ta ale, jak se brzy ukázalo, s miminem takovou dálku jet nemůže.

Odpoledne mě Richard Podaný upozornil na pozoruhodnou knihu Gada Saada: *Parazitická mysl: Jak infekční nápady zabíjejí zdravý rozum.* Autor pozoruhodně spojuje evoluční teorii s

naší současností a oprašuje i mou oblíbenou teorii memů.

● **9. listopadu** jsme s Pavlem Poláčkem probrali zmatky v ubytování, já myslím, že podstatné je, že nikdo nezmrzl a ne v které posteli nakonec skončil 😊 Nicméně jsem byl rád, že zavola a mohl jsem Bilcon i práci všech jeho organizátorů dostatečně a dodatečně vynachválit včetně Katalu, vnučky „dědka“ Mila-

na Vernera, která i letos pořídila perfektní fotodokumentaci, vizte na https://katule-photography.rajce.idnes.cz/BILCON_2021

● **11. listopadu** je na Břežance svatomartinská husa, moc mě nenadchla, možná byla chyba, že jsem si dal vývar místo kaldounu, ale poděsila mě přítomnost šafránu v názvu (nejspíše jsem si ho nějak podvědomě asocioval se zázvorem), a na roládě s jakýmsi šťouchanými bramborami byly nejlepší právě ty brambory. Měl jsem s sebou Echo, Štindlova charakterizace severské krimi na Netflixu mi přišla tak trefná, že jsem ji ocitoval: *...severské detektivky se záběry z vysoko letícího dronu na auta, která projíždějí širými lesy plnými hrůzných tajemství a směřují k malému městečku, v němž je na každé zahrádce ukryto hrozné tajemství, všem jim bude muset přijít na kloub mentálně nestabilní vyšetřovatelka, v jejíž minulosti se skrývá cosi zlověstného...* Podobný pocit zaměnitelnosti mám z naší mladé SF produkce. K tomuto Echu ještě na straně 27.

Milan Fibiger nám poreferoval o rodinných trampotách, dítě ve školce v tomhle čase život moc neulehčí.

● **12. listopadu** mě Franta Hlouš přivedl na myšlenku vydat *Hvězdnou horu* i jako e-knihu. Další den v trapu. Ale stihnu alespoň odvolat pondělní posezení, vždyť se vlastně chystáme do Smíchovské knihovny.

● **13. listopadu** městská část Praha 6 přistavila na konec ulice kontejnery pro směsný odpad. Občané se nadšeně zbavují hromad starého nábytku. Z čeho budou stavět barikády, až na to přijde? Ale možná postačí, když do cesty povalí svá v té době už dávno nepojízdná SUV.

Odpoledne poslal Jirka Grunt velký rozbor Piranesi, ale ten až v příštím IK, jedině že bych udělal Vánoční nášup.

Na šestém ročníku HorrorConu (CrossClub Holešovice) se křtila antologie hororu České temno. Propagace skoro nulová.

Zdeněk Rampas



Bilcon 2021, kolikátý už?

Jet či nejet do Bílovice, nepůjde o nezodpovědnost při tom stoupajícím počtu nakažených, na Ostravsku pak zvláště? Ale k čemu by ty dvě dávky vakcíny byly, kdybychom zůstávali zavření doma. Navíc nás svým příkladem strhli Honza Vaněk, jr., Jarda Veis a Františka Vrbenská, takže jsme v sobotu šestého listopadu okolo šesté ráno vstali a celkem bez problémů asi dvacet minut před odjezdem byli já a Míša na Hlavním nádraží.

Nenapadlo nás, že nejsme první, a tak jsme hlídkovali u tabule odjezdů, na které už ale bylo nástupiště. Naštěstí zavolal Jarda Veis, že už je v vlaku RJ, tak jsme se tam vydali a brzy našli Jardu, Toma Petráska i Františku Vrbenskou. Ohledně Honzy Vaňka, jr. jsme od Pavla Poláčka dostávali protichůdná vyjádření korunovaná dotazem, jak že pojede.

Dalším zdrojem zmatků byl David Mikuláščík, který nějak neodhadl rychlost přepravy v sobotu ráno, nebo zaspal, nejspíše obojí, a náš vlak nestihl. Vůbec jsem Pavlu Poláčkovi, který to vše na dálku řídil a interaktivně rušil nevyužitě jízdenky, nezáviděl.

Jarda nám dal Lidovky s posledním slovem věnovaným Pavlovi, možná jste již četli na straně 1. Bohužel v našem vagonu byla k dispozici jen Mladá fronta, což se pak jednomu členovi výpravy stalo ve Svinově málem osudným, ale to předbíhám.

Cesta sama byla velmi příjemná, seděl jsem vedle Jardy a řekl bych, že během hovoru došlo ke značnému pohybu kulturního i sociálního kapitálu, samozřejmě mým směrem. Během cesty se k nám připojil ještě Pepa Vašát (dal mi fantastickou fotoknihu o vzpomínkovém večeru na Jarka Mosteckého) a na samém konci cesty přistoupil i Honza Vaněk, jr., a byli jsme ve Svinově. Tam na nás už čekala dvě auta. Část výpravy naplnila první vůz a já zavolal Davidu Mikuláščíkovi, kde se vynachází, ale toho čekalo ještě půl hodiny cesty v následujícím vlaku. Pavel Poláček mu zařídil další auto-dopravu, takže jsme na něj nečekali. A když už jsme se chystali odjet, zavolal Honza Vaněk, jr., kde jsme, že byl koupit Lidovky. V tom chvatu jsme nespočetali, že by se do prvního vozu už nevešel, a předpokládali jsme, že jel s první výpravou. Takže vše dobře dopadlo, Honzu jsme ve Svinově napospas nenechali a za chvíli jsme byli před katakombami.

Tam právě první část naší výpravy procházela kovidovou kontrolou, poprvé jsem viděl nějaké takové testování v praxi,

Lenka Pilchová a Jindra Klimková zkušeně jak zdravotní sestry brzy zjistily, že jsme všichni OK a můžeme se účastnit podzemního hodování. Občerstvení ve vlaku nefungovalo, na což doprava upozornil už někdy v pět ráno, a třeba Pavla Poláčka tím probudil a on už pak neusnul, což se ale na jeho organiza-



ních schopnostech takřka neprojevalo. Já před cestou také spal jen asi čtyři hodiny, asi nějaká cestovní horečka, ale byl jsem z toho docela malátný.

Před vchodem do ikonických katakomb nás ještě přivítal Aleš Koval, který na chvíli přijel s manželkou Pavlou, a dokud mu sešroubované obratle dovolily, užíval si také conu.

Po registraci, kterou jako každý rok oddřel Strejda Otava, kde jsem nevěděl, jak se jmenovalo létající přibližovací Robura Dobyvatele, ale zato jsme dostali spoustu zajímavých materiálů, jsme se dostali dolů do baru, kde bylo tradičně a za hubičku výborné občerstvení: zelňačka, guláš, párky, klobásky, zákusky, pivo, kofola, tulumorka a tak...

Alešovo zahájení Bilconu dole ve sklepení před barem pak přešlo v hromadné blahopřání k Pavlovi jubileu, na které on zareagoval opulentním pohoštěním, za které nebylo třeba zaplatit ani tu hubičku. Zvláště chválím šneky, které byly bezmála jak od Věry Rámišové.

Než jsme se najedli, začala už Doktorova přednáška *Filmy podle Philipa K. Dicka*, ale bylo třeba se ubytovat, náš řidič na nás ještě čekal, aby nás hodil do hotelu, vyzvedl jsem z přednášky Jardu Veise, Františka a Tom Petráska byli přednáškou příliš zaujati, že se ubytují dodatečně.

V perfektním hotelu, jemuž ale chyběl personál a navíc si restauraci zabrala oslava svatby či čeho, jsme se zdrželi na recepci, která byla poněkud zmatena opět trochu protichůdnými informacemi ohledně počtu ubytovanců a formy platby... Ale vše dobře dopadlo a za chvíli jsme už, tentokrát po svých, šplhali zpět k zámku, kde právě probíhalo velké focení na schodech. Letos bylo zpestřeno ještě Teslou Mirka Dvořáka, který mezi tím dorazil z Brna s Drahou.

Pak nás Pavel Poláček poslal za kastelánem, aby nám ukázal nové archeologické expozice „Skrytý středověk“ v nově objevených podzemních prostorách Bíloveckého zámku. Já do té doby měl za to, že jde o „novostavbu“, někdy z osmnáctého století, ale zámek vznikl opakovanou přestavbou tvrze či hra-





du o pár století staršího. Mezi účastníky byl i Aleš Kusák, po letech jsem ho hned ani nepoznal. Někdy okolo roku 1985 se Slávkem Švachoučkem soutěžil v jakési soutěži Ostravské televizní a já tam dělal porotce (a vymýšlel soutěžní otázky).

Mezitím stihla Františka Vrbenská pohovořit na téma Tajuplný vesmír PKD, a byl čas na *Koncert barokní hudby na zámku Sedlnických z Choltic* v zámecké knihovně, ale přesto, že Pavel strašil, že tam bude se starostou sám, dali jsme nekoligálně přednost útulnu, teplu a lahůdkám podzemí. A také přednášce Marka Tvrdého o zajímavostech kolem filmu *Blade Runner* a online hrách na motivy PKD, která běžela paralelně. Jardu Veise překvapila svou zasvěceností a podrobností, já se věnoval sociální komunikaci se známými u baru.

Mezi jiným jsem slíbil Bouchimu dělat nápovědu na *Video-stopu*, druhým nápovědou byl tradičně Marek Tvrdý, a místo Františky, která byla na další prohlídce zámku, zaskočil Pavel Mikuláščík. Příště to už Bouchimu musím odmítnout, poznal jsem jen jeden film, a moc jsem soutěžícím Kirbymu, Sokolíkovi a Piotru Rakovi nepomohl...

Když se Pavel Poláček vrátil z koncertu, řekl nám, že se jej účastnilo okolo dvaceti posluchačů, takže ostuda nebyla.

Nevím, co jsem dělal potom, nejspíše jsem se cpal nějakou lahůdkou, možná dokonce proslaveným Pavlovým aspikem, ale nestihl jsem program Poláků v knihovně, ani promítání amatérského filmu inspirovaného *Blade Runnerem*, opět v režii Marka Tvrdého, takže jsem neviděl ani výstavu českých a polských knih PKD.

Nicméně jsem nevynechal přednášku Toma Petráska „Sex,



drogy a delfíni“, doma budu muset někde najít knihu z roku 1966 *Člověk a delfín* od Johna C. Lillyho, ze které Tom čerpal.

Následující vzpomínání s dinosaurů bylo dost zajímavé, ale mám dojem, že nebylo příliš navštívené, Bouchy, Honza Vaněk jr., Víťa Štach, ten připomněl Jardovu první návštěvu na kolejičkách Větrník (v roce 1979). Byli na té debatě s ním i nějakí anglicky sečtělí fanoušci, které jsem ani neznal, a ti se ho ptali, co říká tomu novému trendu „feudální sci-fi“. Když Jarda netušil, oč jde, vysvětlili mu, že je to SF, kde se létá na dracích a zachraňují se princezny. (Možná dotyčný narazil na *Drakeny z Pernu*, to tehdy byla jen deset let stará novinka :-).

Vzpomínám si také, jak se tehdy Jarda kroutil, když se jej nějaký fanoušek ptal na povídku *Pandořina skříňka*. Do té nebylo možné nahlédnout (do té skříňky, ne povídky) kvůli smrtící informaci uvnitř. Fanoušek argumentoval Shannonovou teorií informací, která říká, že informace lze libovolně zašumět, v tomto případě až pod smrtící mez. Až po deseti letech jsme se dověděli, že tohle byla Kramerova povídka a Jarda jen těžko mohl vysvětlovat, proč tohle Sašu nenapadlo.

Následovala vyčerpávající dražba a tombola a byl čas jít spát, já už usínal vestoje. Cestou jsme přibrali Toma Petráska, který se zapomněl registrovat, našťást si Jarda Veis zaplatil celý dvoulůžkový pokoj, takže na Toma vybyla postel. Jen,



protože jsme nevěděli, že odjíždí s první skupinou ranních ptáčat, nikdo nepomyslel, jak se dostane z hotelu, ale nějak to zvládnul.

My ráno udělali chybu, že jsme si dopřáli hotelovou snídani, takže jsme pak neměli dost času se rozloučit, natož si v baru pochutnat na zbylých pochoutkách, Strejda nás zůřadoval a rychle do už čekajícího auta, které nás hodilo do Studénky. (Tedy samozřejmě že ne to auto, používám jen stejný obrat, jako když se píše, že ve Francii či Německu zabíjel nákladňák.)

Zpáteční cestu jsme absolvovali na čtyřsedadle a opět šlo o informační a komunikační hostinu.

Docela mě mrzí, že jsem si při tom nabitém programu nestihl promluvit s Janou a Standou Komárkovými, i s Jirkou Olšanským jsem mluvil jen chvíli, kvůli jazykové propasti s nikým ze špiček polského fandomu, které con navštívily ještě hojněji než v předkovidových časech, s Mírou Janáčem a Ivmem Poledníkem, Markem Tvrdým, vlastně ani Lenkou Pilchovou a mnoha dalšími... **Zdeněk Rampas**

Comic-Con Prague 2021

Druhý pražský Comic-Con se uskutečnil 15.–17. 10. 2021 v pražském O2 universu. Od začátku ho provázely problémy spojené s pandemií – původní únorový termín se dvakrát přesouval a ani do poslední chvíle (volební víkend) nebylo úplně jasné, jestli se akce takovéhle velikosti pro desítky tisíc lidí bude vůbec moci uskutečnit a s jakými omezeními. Dovedu si představit, že přesouvat návštěvy zahraničních hostů a vypořádávat se s absencemi muselo být pro organizátory skutečné peklo.

Vše nakonec vyšlo – akce proběhla, hosté přijeli a účastníků přišlo sice méně než na minulý ročník, nicméně pořad neuvěřitelných 18 a půl tisíců.

V minulých měsících se O2 universum proměnilo na vysokokapacitní očkovací centrum, nemálo z nás se tam taky nechalo bodnout – a vrátit se do tohoto tehdy nepřátelského a prázdného prostoru ve společnosti spousty fanů napříč věkovými kategoriemi byl pro mě euforický pocit. Comic-Con byl živou, pestrou, dýchající a tepoucí oslavou všeho fantastického a nerdovského. Účastníci lačnicí po společnosti a zážitcích naplnili sály na všemožné druhy programu, až byl na některé problém se vůbec vejít.

Zahájení conu se také neslo ve znamení obrovské úlevy hlavních organizátorů, kdy oba ředitelé – Vašek Pravda a Pavel Renčín – neskrývali štěstí nad tím, že se Comic-Con opravdu uskutečnil. Vypíchnout bych chtěla zejména zdravotní pražského primátora Zdeňka Hříba – ať už si o jeho politickém působení myslíte cokoli, tak tady skvělým ztvárněním Rimmera z Červeného trpaslíka dokázal, že mu nechybí smysl pro humor, zapálení pro fantastiku a dokonce má i solidní herecký talent.

Program se skládal v podstatě ze dvou základních částí – fanouškovský program měl typickou strukturu, jakou známe z jiných českých conů – 11 paralelních linií s přednáškami, workshopy, soutěžemi nebo herními turnaji, vše pořádané fanoušky. Člověk měl šanci pobesedovat se spoustou hvězd české fantastiky a nejdén účastník hořce litoval ubohé lidské lineární existence, která ho nutí prioritovat.

Největší výkladní skříní Comic-Conu byli ale nepochybně zahraniční hosté. Edward James Olmos (admirál Adama z Battlestar Galacticy nebo Gaff z Blade Runnera) nadchl ohromným rozhledem, skvělou pamětí na všechny projekty, kterých se

kdy účastnil, a důrazem na lidskost. Kdybych měla vybrat vyslanec k mimozemské kultuře, který bude umět přesvědčivě, inspirativně a věcně argumentovat ve prospěch lidstva, byl by Edward J. Olmos mou první volbou.

Extrovertní Natalia Tena, mladá herečka, kterou známe jako Tonks z Harryho Pottera nebo Oshu ze Hry o trůny, si za krátký víkend Česko oblíbila a zejména se zamilovala do smažáku. Srdce i toho nejzavilejšího odpůrce Stargate musela obměkčit Torri Higginson (Dr. Weir ze Stargate: Atlantis), miloučká paní, která všechny své role přijímá s pokorou a je otevřeně vděčná fanouškům za jejich přízeň. Norman Lovett (Holly) přijel potěšit fanoušky Červeného trpaslíka, kterých je v Česku stále mnoho (o čemž mimochodem svědčí i neklešající zájem o Trpasličony).

To samozřejmě zdaleka nebylo vše, besedy s různými hosty zaplnily celý víkend od začátku až do konce a ve chvílích, kdy nebesedovali, se hosté fotili s fanoušky a popisovali.

Veškerý program v hlavním sále byl simultánně tlumočený do češtiny, nikdo tedy nebyl opomenut. Hlavním programem provázeli profesionální moderátoři, z nichž je potřeba vyzdvihnout zejména fa-

mózní Silvii „Draky“ Gans Šustrovou, kterou fanové znají z její dlouholeté show UFOIněte se, prosím (a čtenáři Interkomu z loňské recenze prvního Comic-Conu). Naopak nejkontroverznějším se ukázal být Jakub „Jimbo“ Holý, moderátor cosplay* soutěže, který jednu část publika pobavil lehce přízemním humorem, zatímco druhou znechutil blahosklonnou neurvalostí vůči účastníkům soutěže.

Kostýmy byly asi nejvýraznější součástí Comic-Conu. Nara-



Vítězové soutěže v kategorii skupinových masek, Mara a Pedro jako steampunkový pár inspirovaný estetikou Karla Zemana, Rausek jako bard Trubadix

***Terminologická vsuvka Ellie Senkové, aneb jaký je rozdíl mezi cosplayem a kostýmem? Není to jenom trendy slovo, aby se mladá generace cítila víc cool?**

Kostým je jen součástí cosplaye, protože cosplayer se snaží i o tu „play“ část, tedy roleplay: přiblížit se nejen kostýmem a vzhledem, ale i chováním a vystupováním ztvárněné postavě. Každý si může vzít kostým Radagasta Hnědého a pořádat grilovačku na zahradě, ale dokud nebude nervózně vítat příchozí s vtípem, kde si nechat napást zajíce, a nebude se jich ptát, jestli neměli cestou potíže s pavouky, nebude to cosplay, ale kostým na párty.

žit jste mohli na nesčetné postavy z filmů, seriálů, knih, komiksů nebo her – a účastníci si dali opravdu záležet. U mnoha jsem se neubránila dojmům, že vypadají dokonce líp než originál. Kromě toho kostýmy sloužily i jako nástroj k prolomení ledů a seznamování s novou generací fanů.

Nemůžu opomenout také obrovskou hernu deskovek a halu s hrami počítačovými, kde jste si mohli vyzkoušet všechno od prastarých Nintendo konzolí v retroherně až po nejnovější virtuální realitu.

Zbýlý čas – kterého ale už mnoho nebylo – jste mohli věnovat okukováním bezpočtu stánků s knihami, komiksy a suvenýry, pozornost si zcela jistě zasloužila i ulička umělců, kde jste si mohli popovídat s českými i zahraničními kreslíři a ilustrátory, případně si od nich nechat něco nakreslit.

Tak nakonec jediné, co mě na Comic-Conu skutečně štvalo, byl výběr točeného piva – Staropramen 10° nevalné chutě v úplně všech stáncích s občerstvením. To je něco, co organizátoři bohužel nemůžou změnit, naštěstí zahraničním hostům podávali chlazenou Plzeň.

Ať už máte na akce tohoto formátu jakýkoliv názor, Comic-Con je důkazem toho, že fantastika se ze zábavy úzké sku-



Draky a Edward James Olmos obdivují robůtka Boston Dynamics

piny podivných intelektuálů stala mainstreamem, se vším dobrým i špatným, co k tomu patří. Comic-Con myslím patří k tomu nejlepšímu a přeju mu do budoucna co nejméně překážek, co nejvíc inspirativních hostů i nadšených fanoušků.

Lenka Weingartová

S dětmi zpět do reality

Když jsem se nechal natočit jako jeden z prvních zákazníků na Zlínském filmovém festivalu, který si objednáva limonádu od robota, ještě jsem netušil, že bude mít příspěvek takový ohlas v sociálních médiích. Ne proto, že by náš YuMi předvedl něco, co by roboti už dlouho neuměli. Odezvu vyvolalo hlavně to, jak jsme jej uvedli do prostředí festivalu dětského filmu ve „vintage“ dodávce 1203 od Škodovky.

To, že supermoderní robot působí v něčem, co mnozí z nás pamatují z dětských let, a zároveň tu bezpečně obsluhuje i děti, mne vrátilo k myšlence, jakou dnes moderní technologie hrají roli v našich životech, a zejména v těch dětských.

Roztomilý YuMi ve Zlíně, podávající limonádu nebo zmrzlinu, plnil zdánlivě banální účel: předvést, že technologie má sloužit lidem, a ne naopak. Zdánlivě proto, že zejména my rodiče jsme dnes svědky toho, jak děti propadají závislostem na technologiích. Mnohým z těch, které ráno vstávají s obličejem přilepeným na displeji mobilu anebo večer až do odpadnutí „pañí“ online hry, už totiž technologie neslouží, naopak stává se jim oním „zlým Pánem“.

Na festivalu jsem proto velmi ocenil, že osobnosti přispěly svou inspirací k tomu, jak a kde hledat cesty k návratu do reali-

ty. K návratu ze světa, v němž si nás technologie umí podrobit, do světa, kde slouží a zároveň nám nepřekáží vést aktivní život na těle i na duchu. Úkol o to nálehavější, nakolik nás technologie ještě více sevěly v důsledku pandemické situace.

Atributem takového mentálně aktivního života stále jsou a

já doufám, že i zůstanou, knihy a literatura. V souladu s mottem Literata ve filmu potvrdil na ZFF oceněný Ondřej Vetchý, že s knihami žije dnes a denně, na nočním stolku má třeba Otu Pavla nebo Rychlé šipy.

Slavný americký producent Bill Gerber, který ve Zlíně převzal Cenu prezidenta festivalu, zase překvapil tím, co podle něj mají dělat děti, které chtějí uspět ve filmu: hodně číst. Novinářům řekl, že ti nejlepší herci, se kterými spolupracoval, byli vždy velmi sečtělí.

Takové slovo od tvůrce, který uznává, že dobrý film můžete natočit i na mobil, je pro mne o to inspirativnější. Také s robotem už dnes totiž dokážete dělat zázraky, ale zážitek, jaký vám jako čtenáři poskytne skvělá vědecko-fantastická literatura, ani umělá inteligence nenahradí. Tak proč si třeba zase nevzít do ruky Čapkovu R.U.R.?

Vítězslav Lukáš, autor je generálním ředitelem ABB v ČR



Anthony O'Neill: Na odvrácené straně

Chybí mi příběhy, které se odehrávají na Měsíci. Dnešní sci-fi nám předvádí výstřední kosmické stavby, pokročile vyvinuté společnosti, nespočetná množství mimozemšťanů, báječné technologie připomínající kouzla a mně se to všechno zamlouvá. Ale dokonce i plané sny o osidlování jiných světů se soustředí alespoň na Mars, protože Měsíc patří někam do zapomenutého minulého století. Mne romantika vesmíru, který je skoro na dosah, stále oslovuje. Prostředí, kde se nic neděje, ale přesto je pro člověka obtížné ho zvládnout, a které člověku zůstane ještě dlouho nebezpečné, ve mně budí bázeň. A samozřejmě mi vadí, jak ochotně jsme skutečný pokrok nahradili za ten virtuální. Takže když jsem náhodou zahlédl detektivku odehrávající se v představitelně dohledné době na Měsíci, sáhl jsem po ní skoro bez rozmyslu.

Zápletka je klasická, na vesmírnou stanici na odvrácené straně Měsíce, která funguje jako takové teoreticky svobodomyšlnější a prakticky drsnější Las Vegas, přichází k policii nový poručík, který začal být na Zemi nepohodlný, a je v neznámém prostředí pověřen vyšetřováním série vražd. Způsob vyprávění je ovšem současný. Mám dojem, že dříve knihy začínaly buď pozvolným popisem, který nás měl okouzlit, nebo rychlým dějem, který nás měl vtáhnout – nyní je ve zvyku začínat zvaněním. S hlavním hrdinou se potkáme až v páté kapitole (počítáme-li i nečíslovaný úvod), protože přes dvacet stran autor potřebuje k tomu, aby nás připravil na to, jak úžasná jeho kniha bude. To nevěští nic dobrého a možná to bude jeden z důvodů, proč jsem na knihu narazil ve výprodeji.

Samotné ztvárnění fyzického života na Měsíci není špatné. Autor uvádí dost zajímavých podrobností, které do příběhu hezky zapadají a neruší při čtení, ale dokáží zprostředkovat dojem odlišného prostředí. Neposoudím, nakolik přesně odpovídají fyzikálně, ale literárně vytvářejí věrohodný dojem. Horší je to se společenskou realitou. Uvážíme-li, k jak odlišným typům prožitků vedlo už jen osidlování Ameriky, je jasné, že Měsíc musí mít na lidskou společnost významný vliv. Zde si ovšem autor hodně usnadňuje práci, silná stylizace do atmosféry temného města z detektivek drsné školy vede až k tomu, že by se příběh vlastně mohl klidně odehrát na Zemi, kosmické realie jsou jen dodatečné efekty, které zvlášť nesouvisejí ani se zápletkou ani s celkovou atmosférou knihy. Z hlediska domyšlené interakce mezi člověkem a Měsícem je kniha překvapivě nenápaditá až povrchní.

Je to způsobené i tím, že autor si na vlastní vyšetřování, které by mohlo vést k interakci postav s prostředím i mezi sebou, ponechává překvapivě málo prostoru. Úvodní motiv androida, který kdesi v měsíční pustině morbidně zabíjí osazenstvo malých základů, není jen povinná tajemně působící úvodní kapitola, která nás má nalákat, ale promění se v plno-

hodnotnou druhou dějovou linii. Je pravda, že obě linie se nakonec docela hezky protnou, ale sama o sobě tato linka nic nepřináší, je to čirá vycpávka zabírající skoro polovinu knihy. Příběh obsahuje příliš mnoho popisů, které jsou sice samy o sobě nápadité, ale nepodložené žádnou další dramatickou kvalitou se rychle omrzí. Vraždy přibývají marnotratněji než u Agathy Christie, aniž by měly jakýkoliv přínos pro rozvoj detektivního případu samotného. Kniha má silný vizuální rozměr, ale na rozdíl od filmu, kdy občas vršením jednotlivostí samovolně vznikne nová kvalita, se tohle v literatuře nestává. *Na odvrácené straně* nakonec působí spíš jako nesmyslně nafouknutá povídka. Tušíme záblesky neotřelého prostředí, nápadité zápletky a snad i osobité charakterky postav, ale inflace textu všechno nafoukla do rutinní banality.

Nabízí se otázka, co vlastně autor svým textem sledoval. Nepíše totiž specifickou sci-fi, není to vlastně skutečná detektivka a kniha neobstojí ani jako jednoduchý dobrodružný příběh. Podle různých náznaků, kdy se kniha snaží být „stylová“, usuzuji, že možná mělo jít o zábavný příběh vyprávěný s mírně cynickou nadsázkou. Je ale příliš obvyčejná, než aby něco podobného mělo šanci na úspěch. Dobře se to ukazuje na občasných pokusech o humor, které opakovaně vyznívají trapně. Nejde jen o to, že je to humor jednoduchý, to by za určitých okolností fungovat mohlo, ale je navíc čistě mechanický, není v něm ani sebe-menší náznak nápaditosti, překvapení, komiky, dvojznačnosti, absurdna, hereze, prostě žádné dodatečné kvality, která by ho činila alespoň trochu osobitým. Výsledkem je krotký příběh, který se tváří, že se v něm odehrává hodně, ale který ve skutečnosti neklade na čtenáře vůbec žádné nároky. A takový příběh skoro nestojí za čtení, i když se odehrává na Měsíci. Ale nemůžu si úplně stěžovat, protože jsem byl dopředu jasně varován. Od knihy, která má na obálce kově zlatým písmem vyraženo „světový bestseller“, lze více očekávat jen zázrakem. Za vás jsem si dovolil ověřit, že tentokrát bohužel nenastal.

Jiří Grunt

Leda, 2018, překlad Jan Kalandra, 432 str., 348 Kč

Odposlechnuto o volbách a Pirátech

Levice se většinově zprofanovala, jen Piráti se zprofantovali.

Voliči letos dokázali zmenšit počet jakobínů v Parlamentu ČR a to bez použití gilotiny; inu zlaté české ručičky zvládnou svépomocí i preventivní thermidor.

Grobenius

Ve sněmovně je dvakrát víc Pirátů než Okamurů. **Specz**

Nikdy se tak nelže jako před volbami a po honu.

Otto von Bismarck

Vědeckofantastické noční můry filmu *Kiss Me Deadly* (Líbej mě až k smrti)

Máme listopad, ochlazuje se a rychle se stmívá. Před Halloweenem řada filmových fanoušků sleduje horory – jenže na to já nemám dost pevné nervy. V prosinci se dívám na spoustu vánočních filmů; mezi mé oblíbené patří *Metropolitan*, *Smrtonosná past*, vánoční epizoda *West Wing* a samozřejmě *Sám doma*. Období mezi Halloweenem a Vánoce mi je z tohoto pohledu zdánlivě prázdné. Ovšem komunita příznivců klasických filmů přišla se svým vlastním svátkem: Noirvember, vycházející z názvu měsíce listopad, který oslavuje vše, co se týká žánru noir. Takže v duchu Noirvemberu se budu zabývat filmem *Kiss Me Deadly* (Líbej mě až k smrti), mistrovským dílem žánru apokalyptických vědeckofantastických noir filmů.

Filmy noir bývají těžko definovatelné. Mnohé snímky, které dnes považujeme za noirovou klasiku, jako například *Sunset Boulevard*, *Hluboký spánek* (*The Big Sleep*) nebo *Na opuštěném místě* (*In a Lonely Place*), nebyly v době svého vzniku označovány jako noirové – tento termín se rozšířil až v 70. letech 20. století. Termín film noir pochází z Francie, kde se používal pro označení ponurých francouzských filmů z 30. let minulého století. Po válce se ovšem význam tohoto termínu změnil, protože francouzský knižní trh zaplavily americké paperbacky s kriminální zápletkou vycházející v sérii zvané *Série noire*. V roce 1946 se do francouzských kin postupně dostala řada amerických filmů včetně *Maltézského sokola* (*The Maltese Falcon*) a *Pojistka smrti* (*Double Indemnity*) – za války totiž tyto filmy nebylo možné vidět. Francouzští kritici je pak popsali jako skutečně „noir filmy“, doslova temné nebo pochmurné filmy, které byly realistické a plné násilí a zaměřovaly se na psychologii zločinců. Raymond Borde a Étienne Chaumonton, autoři vůbec první a zásadní knihy o noir filmech, napsali, že takové snímky by měly naplňovat pět znaků surrealistického umění: Měly by být „snové, podivné, erotické, rozporuplné a kruté.“ Borde a Chaumonton sice popsali některé základní vlastnosti noir filmů, ale nedokázali je přesněji definovat. Jak se dá zjistit, zda je film dostatečně rozporuplný na to, aby ho bylo možné označit jako noir? Jak uvedl filmový historik James Naremore, noirová filmotéka se skládá ze seznamu filmů, přičemž její jádro tvoří snímky identifikované Bordem a Chaumontonem, které byly označeny za filmy noir. Do seznamu lze samozřejmě doplnit nová díla, ale ta by neměla být příliš odlišná od oněch základních. Takový přístup ale neřeší náš problém s definicí; v podstatě jde o princip kruhu. Noirové snímky jsou v tomto případě popisovány jako filmy, které byly označeny jako noir... Nicméně tento příspěvek si neklade za cíl vyřešit otázku, co je film noir, protože tato otázka je neřešitelná. Pokud bychom chtěli skutečně popsat, co je noir film, je asi nejlepší, kdybychom se tomu prostě vyhnuli – protože to není možné zjistit. Člověk může považovat film za noir, pokud má pocit, že se jedná o noir. Takové snímky se často odehrávají v městském prostředí, používají šerosvit, objevují se v nich postavy jako soukromý detektiv a femme fatale, ale není tomu tak vždy. Může se jednat o gangsterky, romantické filmy, a do-

konce i o sci-fi, jako je tomu v případě filmu *Líbej mě až k smrti*. Noirové filmy jsou spíše o stylu než o čemkoli jiném a ten styl je úžasně svůdný.

Snímek *Líbej mě až k smrti* začíná zostra: Žena, která je oblečená pouze v baloňáku, běží v noci po silnici. Nedaří se jí zastavit žádné auto, s rozpaženými rukama se postaví doprostřed silnice, až jedno auto zastaví. První věta, kterou pronese „hrdina“ filmu Mike Hammer poté, co musel prudce šlápnout na brzdy, je: „Málem jste mi zničila auto.“ K ženě, která je oči vidně v tísní, se nechová zrovna gentlemany. Nakonec jí však nabídne odvoz. Následují úvodní titulky, které jdou pozpátku, jako by odkazovaly na zpětný chod času, a roztáčí se soukolí děje. Detaily zápletky nejsou příliš důležité. Je vhodné poznamenat, že noirové snímky mají k zápletkám zpravidla velmi nejednoznačný vztah. Někdy představuje zápletková alfa a omega celého filmu – podrobnosti zločincova plánu, motivace jednotlivých podezřelých z vraždy – a někdy, jako třeba ve filmu *Líbej mě až k smrti*, není zápletková téměř vůbec důležitá. Stojí až na samotné hranici srozumitelnosti a jejím jediným účelem je navodit tu správnou atmosféru a posouvat film kupředu. V zápletkě tohoto snímku se objevuje neúspěšný italský operní pěvec, rozšafný řecký mechanik, opálený gangster a mazaná sekretářka. Postavy a různé situace, do nichž se dostávají, zpestřují jinak poměrně jednoduchý příběh.

Poté, co ona žena (jak zjistíme, jmenuje se Christina) nastoupí k Hammerovi do vozu, chytí je zločinci. Christina je umučena k smrti, což bylo na tehdejší dobu natočeno šokujícím způsobem. Křičící bolestí a na plátně jsou vidět jen její třesoucí se nohy. Hammer je v bezvědomí naložen zpátky do auta a shozen z útesu. Pád však přežije a rozhodne se objasnit Christininu vraždu, protože předtím, než je dopadli, ho poprosila, aby si „na ni vzpomněl“. Nakonec, poté, co přežije několik pokusů o vraždu, se Hammer dozví více o zločincích, kteří je pronásledovali, a to ho dovede až k záhadné skříňce. Otevře ji, z ní vyjde jasná záře a záhadné svištění, a Hammerovi to popálí ruku. V závěru filmu, který se odehrává v domě na pláži, se tajemná skříňka zmocní asistentka hlavního padoucha, zlověstného doktora Soberina. Je nesmírně zvědavá, co se skrývá uvnitř krabičky, ale Soberin ji v dlouhém proslovu, ve kterém se odvolává na řeckou mytologii, varuje, aby krabičku neotevírala, aby nedopadla jako Pandora. Soberin jí nechce prozradit, co skříňka obsahuje, a tak ho zradí a zabije. Do domu přichází Hammer, který chce osvobodit svou sekretářku. Stává se tak svědkem, kdy Soberinova asistentka skříňku konečně otevře. Opět se objeví ono silné světlo a pronikavý hluk a ji zachvátí plameny. Hammerovi se podaří zachránit svou sekretářku, a zatímco dům hoří, oba se k sobě tisknou a celý snímek tak končí oním mnohoznačným koncem, tak příznačným pro tento žánr.

Vědeckofantastický aspekt filmu *Líbej mě až k smrti* se objevuje až v jeho poslední čtvrtině; do té doby se jedná o klasický příklad noirového dramatu. Nicméně to je určující rys celého

snímku a zásadně se podílí na jeho síle. Kombinace žánrů sci-fi a noir není na první pohled intuitivní, ale čím déle se na film díváte, tím více to dává smysl. Spisovatel Walter Kirn kdysi popsal noir jako odpověď na tři největší moderní myslitele: Marxe, Freuda a Nietzscheho. Noirové filmy se zabývají hledáním odpovědí na otázky moderní doby. Takové snímky v rámci svého zasazení do ekonomické sféry často, ale ne vždy, reagují na Marxovy myšlenky, protože jejich postavy trpí pod jhem kapitalistického systému a snaží se dosáhnout alespoň nějakého vítězství v neutuchajícím třídním boji. Na sexuální aspekty těchto snímků, na svůdné ženy, které vás nevyhnutelně zradí, a na napjaté vztahy mezi oběma pohlavími lze nahlížet prostřednictvím Freuda a jeho představ. A konečně se v noir filmech setkáváme i s Nietzscheho teorií o nadlidech (*Übermensch*); objevují se zde padouši, kteří sami sebe považují za jedince nadřazené morálce, a proto usilují o spáchání dokonalého zločinu. Některé filmy, jako například Pojistka smrti (*Double Indemnity*),

naplňují všechny rysy tak, jak je Kirn popsal, jiné, jako například *Líbej mě až k smrti*, však nikoli. Klíčová myšlenka však zůstává stále stejná: Film noir vždy reaguje na moderní dobu. Z filmu *Líbej mě až k smrti* čiší modernost. Byt Mikea Hammera je úžasně elegantní a moderně vybavený, včetně nejvyššího telefonního záznamníku, který je zabudován ve stěně. Zásadní roli v ději hrají rychlá auta, která evokují futuristickou posedlost rychlostí a smrtí. Na stěnách domů hlavního hrdiny i jeho nepřátel visí příklady moderního umění. Jako kulisa děje se objevuje moderní, multikulturní Los Angeles: vysoké palmy, přistěhovalci pracující jako dělníci a černošské jazzové kluby. Vůbec nejmodernější věcí ze všeho však je zářící Pandora skříňka – symbol atomového věku. Filmem se táhne jako červená nit citát Roberta Oppenheimera, který pochází z Bhagavadgíty: „Nyní jsem se stal Smrtí, ničitelem světů.“ Nastupující atomový věk může klidně zničit všechny atributy moderní doby. Moderní věk by mohl velmi snadno pohltnout sám sebe. Ve filmu není nikde výslovně zmíněno, že by zářící skříňka obsahovala jadernou energii, ačkoli se v něm objevují zlověstné náznaky na „projekt Manhattan, Los Alamos, Trinity“; v tomto ohledu jsou tedy záměry filmu zřejmé. Ve vzduchu je cítit paranoia. Mike Hammer byl původně hlavním hrdinou série románů Mickeyho Spillanea – drsný vyšetřovatel bojující proti podvodníkům a komunistům, držící se hesla: účel světí prostředky. Strach z “rudého nebezpečí” je zde díky levicovému scénáristovi Albertu Bezzeridesovi odlehčen a nahrazen velmi reálnou nukleární hrozbou, která je však pojata ve stylu sci-fi a jakoby



se vznáší nad celým filmem. Jak je možné žít ve světě, který může být kdykoli totálně zničen? Inu, nakonec se z toho člověk zblázní, stejně jako Mike Hammer, který se v průběhu filmu postupně stává agresivnějším a rozháranějším. Ale ani snaha dopátrat se pravdy nestačí, protože až přijde jaderná apokalypsa, skončí Hammer stejně jako my ostatní.

Snímek *Líbej mě až k smrti* v mnoha ohledech předznamenává soumrak éry noir filmů.

Paul Schrader, scenárista filmů *Taxi Driver* a *Raging Bull* a režisér snímků *Mishima: A Life in Four Chapters* a *First Reformed* jednou řekl, že éra noir filmů začala *Maltézským sokolem* a že *Líbej mě až k smrti* je jejím posledním mistrovským dílem, které šlo až na samotnou hranici tohoto žánru. Vyhroutil násilí, nihilismus a bezúštesnost na maximální přípustnou míru. Není nic extrémnějšího než hrozba potenciálního nukleárního holokaustu. V tomto ohledu se skutečně jedná o logické vyústění celého noir žánru. Při uvedení do kin byl tento snímek terčem posměchu – nedočkál se ani recenze v *New York Times* a v Británii byl dokonce zakázán. Byl odsouzen jako příliš násilný, příliš temný a příliš kýčovitý a nedostalo se mu takové pozornosti, jakou by si zasloužil. Jako temná pohádka atomového věku, kriminální příběh končící jadernou zkárou, zapadá *Líbej mě až do smrti* do kategorie sci-fi podle Isaaca Asimova. Science fiction je totiž „literárním útvar, který se zabývá dopadem vědeckého pokroku na člověka.“ A skutečně, *Líbej mě až do smrti* ukazuje dopady technologického pokroku s palčivou, doběla rozpalenou, žhnoucí jasností.

Petr Svoreň, jr.

Odposlechnuto

Sex bez ochrany je magický... objeví se miminko... a zmizí tatínek. **CHROCHTADLO**

Manželka: Kdybys mohl vědět, kdy a jak zemřeš, chtěl bys to vědět? Já: Ani ne. Manželka: Tak nic. **CRS**

Já už penis viděla, mám dvě děti. **Kristýna Sněgoňová**

Definice sexu s nezletilou: než by dva roky čekal, raději tři roky seděl... **nejmenovaný pastor**

Muž vešel na toaletu za nezletilou dívkou. Odůvodnil to tím, že se identifikuje jako žena. Její otec mu pak vyrazil dva přední zuby, což vysvětloval tak, že se identifikuje jako Zoubková vlna. **NYX**

Andy Weir: Spasitel

Andy Weir je svého druhu románový minimalista. V Marťanovi si de facto vystačil s jednou postavou, ve Spasiteli se odvázně rozmáchl a pracuje již se dvěma. Tou první je náš hrdina Ryland Grace, učitel, nejspíš středoškolský, ono v USA je to trochu jiné, kdysi byl vědcem, ale komunita jej vyobcovala po jeho záměrně provokativním článku, totiž že život ve vesmíru nemusí být vždy založen na H₂O. (To je trochu podivné, máme světové univerzity, na kterých se lze dobře užít s tezí, že každá heterosexuální soulož je znásilnění, či abychom nemuseli chodit tak daleko, tak v Budějicích máme docentku, která si vydělává vysvětlováním, že emancipovaná žena by měla trvat na ženském tvaru své profese a zároveň odmítat přechylování, takže by na dveřích měla mít cedulku např. detektivka Arnoštka Novák či generálka Eva Potužník. Na druhé straně na spoustě těch zmíněných univerzit stačí říci, že existují jen dvě pohlaví, a letíte dřív, než řeknete diverzita.) Ale třeba je to v přírodních vědách jinak, protože tenhle učitelský mládenec se posléze stane velmi důležitou postavou při pátrání po příčinách prudkého vychládání Slunce.

To druhá postava našeho dramatu je jináčí chlapík, pětinohý, slepý pavouk z planety s neproniknutelnou hustou čpavkovou atmosférou, kutil a veseuml, který navíc svou anatomii a metabolismem potvrzuje Rylandovu herezi.

Ten se navíc v první kapitole probouzí s takřka dokonalou amnézií, ale protože je to hlava otevřená, bez nápovědy nejprve pozná, že není na Zemi, leč v kosmické lodi, která navíc směřuje k cizí hvězdě, o níž z rychlosti pohybu jejich skvrn zjistí, že určitě nejde o naše Slunce.

Podobně se s vervou pustí i do desítek dalších problémů, jejichž řešení mu zároveň většinou celkem nenásilně pomáhá obnovovat ztracenou paměť. Vypadá to občas takhle:

Jsem tedy svobodný muž mezi třiceti a čtyřiceti lety, který žije sám v malém bytě, nemám děti, ale mám je hodně rád. Nelíbí se mi, kam to směřuje...

Učitel! Učím ve škole! Už si vzpomínám! Díkybohu. Jsem učitel.

Nebo jako vytanutí celé epizody, později často v délce celé kapitoly, takhle se rozpomíná na svůj mnohonárodní tým:

Naklonil jsem se k Dimitrijovi. „Jsou všichni Rusové blázni?“ „Ano,“ odpověděl s úsměvem. „Jedině tak můžete být Rusem a zároveň šťastný.“

„To zní... ponuře.“

„Zní to rusky!“

Schéma knihy je dost podobné Marťanovi, hrdina s využitím převážně středoškolské matematiky a fyziky (kam se hrabe MacGyver, i ten původní) překoná všechny překážky,

ale nakonec se vše kvůli nepřející náhodě podělá a on musí začít bojovat znovu. Ozvláštěno je tím, že na startu začíná zmíněnou totální amnézií.

Velkou slabinou je akce, kde jsem se celkem často ztrácel a vůbec si nedokázal představit, co se právě stalo. Jelikož je ale celkem zbytečná a nemá žádný dopad na děj, který má těžiště – podobně jako v Marťanovi – v úvahách a řešení problémů, vlastně to nevadilo. Napsal na Legii.info čtenář Snop. A protože bych to neřekl lépe, tak si jej dovolím citovat.

Dále mi trochu vadilo, že jsem se nedověděl, jak totálně slepí pavouci zjistili, že vychládají i jiná slunce, u toho svého to mohli zjistit tak nějak na vlastní krunyř, ale jak se vůbec o existenci jiných hvězd dověděli? Ale možná jsem jen nečetl dost pozorně.

Na druhou stranu mě pobavily kulturní a vědecké nekompatibility dané tím, že pavouci nevědí o existenci světla. Představa cesty do jiné sluneční soustavy bez objevu teorie relativity je opravdu mazec. Trochu to připomíná *Primitivní astronauty* Boba Shawa skřížen se *Zemí slepců* H. G. Wellse.

O termodynamických zákonech a entropii si už po letech pamatují asi tolik jako běžní filozofové, kteří o nich tak rádi a často mluví, tedy skoro nic, ale i tak mi byla trochu podezřelá transformace tepla na vpsledku světelnou energii, ale s pomocí kvantové fyziky je asi možné skoro všechno.

Nicméně byla četba *Spasitele* docela osvěživým podnikem, bezmála jak klasická verneovka. Hrdina neřeší coming out, ani se nevyrovňuje se svými privilegii, ale poctivě zachraňuje lidstvo před záhubou. A autor heretik se dokonce opovážil vytvořit situaci, kdy globální oteplení mělo příznivý efekt a napomáhalo přežití (oddálilo zkrátka novou dobu ledovou). Přijde mi to dnes stejně odvážné, jako když autor v době socialistického realismu napsal, že nějaký konkrétní jím vylíčený kapitalista byl slušný člověk se sociálním citěním.

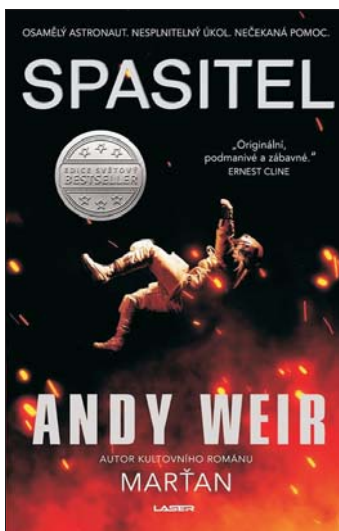
Když už jsem zabředl do druhého nevyžádaného hodnocení knihy z hlediska pokrokářského vidění světa, tak dodám, že záchranu Země sice organizuje schopná a cílevědomá žena, Eva Strattová, ale nedosahuje toho empatií ani metodou pevného objetí, ale řeknu to tak, že vedle ní by i Kateřina Veliká vyjadala jako víla Amálka.

Zdeněk Rampas
Andy Weir: Spasitel, Laser-books (Laser), 2021, orig. název Project Hail Mary, překlad Michal Prokop, 464 str., 499 Kč

Odposlechnuto

Pokud ve mně ještě doutnala poslední jiskřka naděje, že ten covid v ČR v dohledné době zvládneme, po diskuzi pana Maďara s panem Šonkou v Otázkách VM si myslím, že jsme minimálně na další rok v řiti, bo nic z toho, co by se mělo dělat, tenhle stát nedokáže.

Mřout z Mukačeva (14. 11.)



Ledové peklo antarktické politiky

Peklo si představujeme jako čtyřnásobné zdražení plynu, dejme tomu. Jistěže jím byla spíš Osvětim. Ale PEKLO jako metafora? Odraeagujte se teď spolu se mnou na pouhých dvou sloupcích: roku 2018 našli v USA v pozůstalosti redaktora Johna Campbella (1910-1971) právě rukopis nazvaný *Ledové peklo* neboli původní, kompletní verzi jeho slavné povídky *Kdo je tam?* (*Who Goes There?*) zveřejněné v létě 1938 časopisem *Astounding*.

Ta sci-fi byla roku 1951 zfilmována Howardem Hawksem a Christianem Nybym (*The Thing From Another World (1951) Official Trailer #1 - Howard Hawks Horror Movie - YouTube*) a jedenáct let po Campbellově smrti se režie ujal sám geniální John Carpenter (*1948) a možná vytvořil jeden z nejlepších filmových hororů všech dob – s hudbou Ennio Morricona, v hlavní roli s Kurtem Russellem. *The Blood Test | The Thing (1982) - YouTube*

V roce 2011 na to navázala ještě *Věc: Počátek*, ale vraťme se k ledové průzračnosti původního „pekelného“ textu. V syrové verzi měl vyjít v předním pulpovém časopise *Argosy* a tato nově objevená varianta má osm kapitol, výsledná povídka jen pět. Jenže škrtnutá sekvence si nezadá s tím, co následuje. Navíc se spolu s románem našlo víc jeho nepoužitých začátků a minimálně pět úvodů, kde vidíme události pěti úhly pohledu. A ještě předtím Campbell vydal vtípnou povídku *Marfanští lupiči mozků* (v časopise *Thrilling Wonder Stories*, 1936), kde vymyslel potvoru *thushola*; a právě s představou té zlověstné bytosti pracoval, když tvořil monstrum, které má řádit v antarktickém táboře. Ale co je tu klíč a co skutečně zajímavé?

Že nepotlačil vliv vlastního dětství. Jeho matka měla jednojazyčné dvojče a dotyčná teta Johna „nemusela“. Navíc „nosi-la“ tvář jeho matičky, byly dvojnice. Dítě to strašilo. Snad dokonce mohlo zešleht. Campbell z té vzpomínky vychází, ale v *Argosy* prózu odmítl.

Možná se taky lekli? Kdo ví? Ale odmítnutí zdůvodnili jinak. Tím, že text postrádá hlavního tahouna. Tak jej Campbell přepracoval. Opět byl odmítnut, i předělal vše razantně. Vyškrtl úvod (3 kapitoly) a klasická povídka je tu dodnes. S prózou *Sám sobě v patách* Roberta Heinleina či s *Příchodem noci* Isaaca Asimova stala se i jedním z příběhů antologie *Adventures on Time and Space* (1946), která se dodnes dotiskuje a představuje definitivní kolekci děl *Zlatého věku science fiction*. Většina obsahu přitom přišla z časopisu *Astounding*, jehož šéfredaktorem se stal právě Campbell.

Ale stará verze *Ledové peklo* ležela osmdesát let v krabici, než jistý Alec Nevala-Lee začal pracovat na monografii *Astounding: John W. Campbell, Isaac Asimov, Robert A. Heinlein, L. Ron Hubbard, and the Golden Age of Science Fiction*. Dělal rešerše, procházel tisíce stran korespondence a narazil na dopis (1966), kde byl Campbell vyzván, aby věnoval knihovně Syracuse univerzity archiv. John upozornil, že už osm let předtím dal ten archiv Harvardu. Alec tam zašel a našel *Peklo*.

Ptáte se, proč delší verzi slavné povídky vůbec vydávat? Protože je působivá a podobně jako v *Příbězích Arthura Gordona Pyma* (Edgara Allana Poea) dojde v *Ledovém pekle*

k přechodu mezi žánry. Ryzí dobrodružství (první tři kapitoly) se stane ryzím hororem. Podobný přerod, kdy se tón drasticky mění, je dnes vlastně moderní. A vše nakonec vyzní jinak, než čtenář čekal na začátku. Stále se transformující VĚC ho zasáhne neobrněného.

Nápad přitom částečně vyrašil v hlavě vydavatele časopisu *Argosy* Jamese Byrna – zjara 1937. Zaujala ho Campbellova myšlenka mimozemského tvora, jenž se na poušti klidně stane kaktusem, v oceánu rybou, v kobce s únikovou trubkou hadem. Byrne se neopájele přímo pomyšlením na *thushola*, ale poradil: „Chceš-li zobrazit vetřelce na Zemi, neměli by dostat šanci se volně pohybovat, ale měli by vegetovat na opuštěném ostrově, nebo tak. Jen ne ve městě, to je neosobní.“ A tak se Campbell rozhodl, že tvor prchne antarktické expedici, kde „roztaje z ledu“. Biolog výpravy dá zmraženinu na noc do vyhřívání boudy, aby ji mohl ráno pitvat. V boudě sedí pozorovatel meteorů. Znenadání se za ním něco hne, ale ráno není rozsápan, o incidentu nemluví. Sám je „věcí“. A bizarní proměny se teprve chystají. Campbell dopsal *Ledové peklo* v červnu 1937 a nechal se inspirovat vyprávěním admirála Richarda Evelyny Byrda (1888-1957) o jeho výpravě do jižních končin. Inspirací mohla ale být i Lovecraftova novela *V horách šlenství*, zveřejněná roku 1936 na pokračování v časopise *Astounding*. Ty dvě věci se možná sešly a k nim třetí. Psychologická. Autorova vzpomínka z dětství, kdy skutečně nebyl s to odlišit hodnou mámu od zlé tety; a spisovatel Silverberg o tom doslova píše: „Mladý Campbell občas přišel domů ze školy, aby od matky načerpal útěchu kvůli nějaké lapálii, načež se mu dostalo chladného odmítnutí od ženy, která byla ve skutečnosti jeho tetou.“

Na konci třetí kapitoly *Ledového pekla* bohužel Campbell v podstatě vyzradí pointu. Účastníku výpravy McReadymu se zdá sen o vetřelci, který umí „přečíst“ mysl a není poután k jakékoli formě. Sám si tvaruje buňky. Ve výsledku jde o tělo libovolného tvora. Umí se duplikovat. Ale Campbell sen vyškrtl, zrušil první tři kapitoly a vizi spatřenou ve spánku rozkouskoval v několik nenápadných flashbacků. Aby příběh uvedl nově do pohybu, v osvětlení napsal dva odstavce, které jsou jedním z nejsilnějších úvodů v historii science fiction. A vytvořil příběh „kráčeji“ jako na chůdkách vysoko nad pravidly praktikovanými v někdejších pulpových časopisech! Ta povídka vyšla v *Astoundingu*, když už tam Campbell byl šéfredaktorem, a zaměstnání redaktora, co sám nepíše, dal nakonec přednost.

Není vlastně divu. Vedle vymyšlení příběhů by zřejmě musel různě jinak a i manuálně pracovat, aby vůbec přežil. Mezi fanoušky přesto jeho krok vyvolal úžas. Jen ti, co znali příjmy autorů, pochopili. A válečná éra časopisu pod Campbellovým vedením se právem nazývá *Zlatý věk sci-fi*. Šéfredaktor a autoři změnili podobu žánru. Nově ho definovali.

Ivo Fencel
John Wood Campbell Junior: Ledové peklo. Ilustroval Robert Eggleton, s úvodem Roberta Silverberga, s předmluvou Aleca Nevala-Lee. Z originálu Frozen Hell přeložil Milan Žáček. V edici Fobos vydal DOBROVSKÝ. 168 stran. 2021

Ve stínu sloupů, pod zrakem soch

Pro žánrového čtenáře byl *Jonathan Strange a pan Norell* (angl. 2004, česky 2007) z pera Susanny Clarkové nevěd-ným zážitkem, protože románovou prvotinu tak excelentní im-aginace a (proč to neříci) učenosti, sepsanou vytříbeně styli-zovaným jazykem prostě nečtete každý rok, ba, jak jsme zjistili, ani jednu za deset let. Fantastická šíře i hloubka prozrazova-ly, že dílo nevzniklo rychle a snadno a dávalo přitom a přesto doufat, že bude následováno dalším románem. Český čtenář se dočkal v roce 2009 (anglickojazyčný čtenář již v roce 2006) sbírky povídek ze stejného světa, ba i seriálu na motivy románu, pak se ale autorka odmlčela.

A konečně v roce 2020 anglicky a česky další rok, ale jen o pár měsíců později, dorazil *Piranesi*. A ten nás vzal někam zcela jinam, jak námětem a postavami, ale hlavně i zpracová-ním látky. Autor této recenze měl to štěstí, že si pořídil obě ja-zykové, proto je tato recenze recenzí originálu i překladu.

Pokud *Jonathan Strange* byl často pastišem reflektujícím anglickou literaturu prvních desetiletí 19. století jak jazykem, tak stylem, pak *Piranesi* je deníkový záznam našeho současníka. Kde *Jonathan Strange* je epicky rozmáchlý, je *Piranesi* doslova komorní. Na *Jonathanovy* stovky postav odpovídá *Piranesi* pou-hými pěti, z čehož jen tři hrají přímo v ději podstatnou roli.

Otevíráme-li *Piranesiho* na první stránce, rozdíl je patrný už ve formě: deníkový záznam psaný bystrým člověkem pronika-vého zraku je zvláště datován (*Prvního dne pátého měsíce ro-ku, kdy albatros vlétl do jihužápadních síní*). Deníkové zázna-my první kapitoly nás seznamují stručně s autorem deníku i světem kolem: totiž s fantastickou budovou Domu táhnoucí se do nekonečna, dole zaplavovanou mořem a tyčící se do ob-lak nahoře. Vypravěč nám podává střízlivý, ale omračující po-pis částí stavby, které jsou mu známy. Budova sama je, jak čteme, postavena v tom nejklaasičtějším stylu bílého mramoru sálů, vestibulů, schodišť, plných sloupů a zejména soch. O au-torovi se dovídáme v první kapitole málo, neboť o sobě málo ví (je zván *Piranesi*, ale je si jistý, že to není jeho jméno), více prů-běžně o ostatních bytostech, které se v domě nacházejí: o Tom Druhém, který je vypravěčovým antipodem, a třinácti dalších lidech, spíše o pozici jejich kostí v domě. A hlavně o Sochách a svých číslovaných denících, které kdysi byly datovány naším způsobem, který autorovi nedává smysl. Je fantastické, jak dokonale dokázala v ich-formě Clarková charakterizovat hrdi-nu na několika stránkách, hrdinu, který si uvědomuje svou limi-tovanou znalost sebe samého (a čtenáři je toto ještě jasnější), její úspěšné vypořádání se s tímto stylistickým oříškem na-štěstí není jediným mimořádným úspěchem autorčiným.

Pokud první kapitola se jmenuje také *Piranesi* a je plně o vypravěči a jeho prostředí, další kapitoly jsou zasvěceny dal-ším postavám, které přímo či nepřímou vstupují do děje, postup-né „přihazování postav“ je vpravdě mistrovským aktem¹: do-zvídáme se tak více o Tom Druhém, Prorokovi, Šestnáct oso-

bě (včetně mrtvých) a dalším. Jediná výjimka z praxe je kapito-la vlastní katastrofy, nazvaná *Vlna*, ta je ale výjimečná i spád-nou akcí (ale nemylme se, ostatní kapitoly nejsou ani trochu pomalé a nudné), nicméně ona *Vlna* je fatálním faktorem sama o sobě, podstatnější než některé vystupující lidské podstavy.

Jak jsme si výše řekli, *Piranesi* není jméno hlavní postavy, ač je jím označován Tím Druhým a ač je občas sám váhavě užije, když se má charakterizovat, neboť ač neví, jak se jmenu-je, ví určitě, že není *Piranesim*. Vzdělaný čtenář (nevzdělanému pomůže vyhledávač) ví, že jméno je narážkou na Giovannioho Battistu Piranesiho, italského raného archeologa, architekta a umělce 18. století (ach, to ještě byla doba, kdy člověk mohl být leccím a najednou), dnes známého jednak lepty vedut, za-chycujícími krásy rozpadajících se římských památek, a jed-nak svými *Carceri*, fantastickými výjevy z imaginárních věz-nic. Jméno *Piranesi* je tedy skloubením obou věcí: hrdina je v prostředí antického domu a zároveň je, jak si čtenář uvědo-muje od první strany, v něm nevědomým vězněm.

Kniha je fantastická úžasnou sevřeností času a místa, což je dáno charakterem Domu, který ve své nekonečnosti je vždy uzavřenou jednotkou a zároveň, dle všeho, průchodem z naše-ho světa jinam, podobný motiv není ostatně Clarkové cizí, už se objevil v motivech průchodů zrcadly a elfích cest v jejím předchozím opusu, zde je ale opravdu stěžejním a formativním prvkem určujícím celý příběh.

Jazyk originálu je, jako v případě i předchozích Clarkových děl, výjimečně přesný a ladný, svou krásou se hodí dobře ke skryté kráse Domu. Překlad Viktora Janiše je naprosto adekvátní a stejně elegantní, jak si originál zaslouží, bohužel si Ja-niš nemohl poradit s „problémem Batter-sea“ jinak než doslov-nou citací, protože překlad respektující dvojznačnost originálu je, bohužel, nemožný. Z drobných výhrad k překladu snad jen: *bed* v kontextu Domu je spíše *lůžko* než *postel*, už že je tvoře-no suchými chaluhami a hadry a nejde o kus nábytku, taktéž *Angel caught on a Rose Bush* v keři spíše uvízl, než se zasekl, ale to jsou drobnosti nepatrné.

Autor této recenze přiznává, že fantastická vize klasického mramorového pustnoucího domu plného fantastických soch mu, jako ctiteli Vitruvia i Palladia, připadá nevýslovně vábná, a proto rozumí *Piranesiho* lásce k jinak dosti strašlivému mís-tu. Ale platí dvakrát v textu se objevující věta (naposledy jako věta zcela poslední): *The Beauty of the House is immeasurab-le; its Kindness infinite/Krása Domu je nezměrná; jeho Laska-vost nekonečná* a recenzent doufá, že jako krása Domu uchvá-tila jej samého, *Piranesiho* a další postavu, tak tato kniha promluví i k svému čtenáři, už proto, že očekávané jednoduchosti a jednoznačnosti nakonec tak jednoduché a jednoznačné ne-jsou.

Ondřej Šefčík

Susanna Clarke: Piranesi, Praha 2021, Argo, přeložil Viktor Janiš, 248 str., 348 Kč

¹ Recenzentovi se vybavuje Silverbergova povídka: *Enter a Soldier. Later: Enter Another*, kdy autor přihazuje jasně sebe si uvědomu-jící postavy v prázdném prostoru, zde v definovaném prostoru dostáváme stále nové postavy, které čtenář teprve postupně pozná-vá.

Příliš dlouhé bloudění v antických síních

Když v roce 2004 v „harrypotterovském“ nakladatelství Bloomsbury vyšel rozsáhlý román *Jonathan Strange & pan Norrell*, způsobilo to malou senzaci. Dosud neznámá autorka **Susanna Clarková** (nar. 1959) přišla s poměrně netradičním pojetím fantasy a kniha získala nominace i na nežánrové britské ceny (Man Booker, Whitbread), přičemž ty žánrové většinou vyhrávala (Hugo, Locus). Kouzlo knihy spočívalo mimo jiné v tom, že v ní vše vyhlíželo jako v klasickém britském románu z 19. století. Jen se dějem občas mihly nadpřirozené bytosti a jevy. Tradici fanoušek fantasy zprvu nejspíš zivl, protože tam bylo málo magie, souborů chladnými zbraněmi a dalších prvků, které od žánru očekává, avšak ti, kdo u poměrně pomalu plynoucího děje vydrželi, náhle zasli, jak efektně dokázala autorka magické prvky do děje zapojit a jak věrohodně, a přitom naléhavě působily. Neboli u knih, kde se dá bubák čekat na každé stránce, je potřeba magií nešetřit, avšak když čteme příběh, který vyhlíží jako od **Dickense**, působí náhle jakýkoliv závan nadpřirozena mnohem mocněji a hrozivěji.

Postupně vycházelo najevo, že autorka na knize pracovala deset let a že podrobně promyslela zázvěti (jinak se děj odehrává v období napoleonských válek), což potvrdila povídkami v souboru *Dámy z Grace Adieu a jiné povídky* (2006), které se odehrávaly v tomtéž fiktivním světě – tedy v reálných historických kulisách, mírně pozměněných nadpřirozenem.

Fanoušci byli natěšeni na další autorčino dílo a asi doufali, že po velkém úspěchu jí psaní bude trvat méně než deset let. To se ovšem dost přepočítali, protože následující kniha se objevila až po šestnácti letech od debutu, v roce 2020. Jmenuje se *Piranesi*, česky vyšla hned rok po britském vydání a fanoušci budou nepochybně překvapeni a možná dost zklamáni.

Neznamená to, že *Piranesi* je špatná kniha. Jen v ní autorka až příliš natahuje expozici, v níž mate čtenáře podivným prostředím rozsáhlého opuštěného antického labyrintu. Používá v současné literatuře čím dál oblíbenější figuru nespolehlivého vypravěče, zde konkrétně takového, který ztratil paměť a tak trochu i přičetnost, protože je pevně přesvědčen (a dlouho v tom dojmu drží i čtenáře), že labyrint je vše, co zbylo z lidského světa, a že on je jeho jediným obyvatelem, spolu s Tím druhým, kterého ale potkává jen občas.

Více se o ději vlastně napsat nedá, aby nebyla prozrazena pointa, kterou čtenáři začínají tušit zhruba někdy počátkem druhé třetiny knihy. Pak už se text čte jedním dechem, byť finále si autorka trochu zjednodušila, když hlavního padoucha odstranila příliš snadno. Do té doby je to ale tak trochu tortura, matení čtenáře, který pátrá po inspiracích u **Borgese**, v antice či u jména *Piranesi* (vypravěč je pojmenován po italském výtvarníkovi, architektovi a archeologovi z 18. století, jehož jedním

z nejslavnějších děl je cyklus grafik imaginárních vězení nazvaný *Zaláře*). Vše tu tak trochu najdeme, ale následně se (naštěstí) ukáže, že všechny ty naznačované symboly a poetické obrazy měly hlavně připravit čtenáře na blížící se odhalení, jak to s hlavním hrdinou a jeho síněmi vlastně je.

Odhalení pravé podstaty hlavního hrdiny a jeho osudu je chytré a nečekané a není nepodobné nadpřirozenému zlu z autorčiny první knihy. Potíží je v tom, že tento motiv (a celý příběh okultního učence a jeho skupinky) Clarková už dál nerozvíjí, že zůstává soustředěna na ohrožovanou přítelkyni vypravěče knihy. A příliš mnoho věcí je nejasných, včetně motivace hlavního padoucha.

Další drobné nejasnosti a nedotaženosti se objevují v průběhu (jinak sugestivně napsaného) vyprávění. Není jasné, proč **Piranesi** používá v některých případech při pojmenování věcí a jevů velká písmena a jindy ne. Ale to je jen trochu otravné, brzy to přestaneme vnímat a koneckonců to lze svést na zmateného vypravěče (kniha má formu jeho deníkových zápisů). Horší je nedůslednost, s jakou **Piranesi** snadno přijímá některé moderní předměty (či jejich označení), zatímco jiným (zejména zeměpisným názvům) naopak až bolestivě nerozumí. Jistě, všechno to lze svést na nevzpytatelnou, možná selektivní **Piranesi**-ho paměť.

Ale asi největší výhradou k novince Susanny Clarkové je prostý fakt, že na těch 250 stranách se toho stane trestuhodně málo, že děj je řídký a rozměšovaný, že dobrý výchozí nápad sice našel pozoruhodnou formu, ale obojímu by více slušel formát delší povídky. Těžko říct, jestli autorka po těch letech prázdná chtěla vyhovět nakladatelství anebo dychtivým čtenářům. Místo vynikající povídky tak vznikl pokus o román, který je bohužel jen mírně nadprůměrný.

Pavel Mandys / iliteratura.cz

Minicon 2020/21

Dovoluji si vás pozvat na Minicon 2020/21, který proběhne (když všechno dobře dopadne) 11. 12. v klubu Paliárka (jako předloni, Holečkova 1146/40).

Letos se nám snad už konečně podaří oslavit 100 let slova robot, přednášek se chopí autoři antologie **ROBOT100**, která bude na místě k prodeji i k podpisu. Můžete se těšit na Karola Sidona, nově v KJV populární Vilmu Kadlečkovou, Františka Novotného, Ondřeje Neffa, Emila Hakla, Jaroslava Veise a další.

Začátek v 10:30, konec cca ve 20:30, potom následuje volná zábava.

Sdílejte: <https://www.facebook.com/events/1606924266321496>

Váš předseda Richard Klíčník

Vliv díla Julese Vernea na ságu Mycelium

Než se budeme věnovat otázce vlivu jednoho díla na jiné dílo, je potřeba jít ke kořenům, nebo spíše k podhoubí, a prozkoumat vliv mycelia na samotného Julese Vernea.

Než se však budeme moci i tomuto věnovat, je potřeba začít ještě širším teoretickým úvodem a položit si ještě zásadnější otázku: může mít vůbec mycelium na někoho vliv?

Odpověď je evidentní: rozhodně ano! Máme tu totiž jiný příklad z historie, kdy došlo k vlivu hub na významnou veřejně činnou osobu.

A tou byl – Vladimír Iljič Lenin!

Lenin je houba

Jak je každému historikovi a mykologovi dávno známo, Lenin byl houba. Bylo to odhaleno 17. května 1991 v televizním show Páté kolo, kde novinář Sergej Šolochov dělal rozhovor se „známým vědcem“ Sergejem Kurjochinem. Kurjochin prováděl výzkumy v Mexiku, studoval spisy Carlose Castanedy a předložil nezvratné důkazy, vycházející z dobových svědectví a Leninovy korespondence, které přinesly nový pohled na události Říjnové revoluce. Vladimír Iljič byl závislý na psychedelických houbách. Konzumoval je v takovém množství, že se nakonec sám stal houbou. Je to vidět i z toho, že střílny Leninova obrněného automobilu měly tvar houby. Když přečtete Lenin pozpátku, dostanete jméno francouzského houbového pokrmu. Závěr je jasný: Říjnovou revoluci uskutečnily osoby, ovládané houbami. Houby ovládají svět!

A pak se ovšem vtírají otázky – pocházely tyto houby skutečně z Mexika? A jaké další historické osobnosti kromě Lenina mohly být pod vlivem takových hub? Mohl být jedním z nich i Jules Verne? Nebo je naopak právě on tím jediným, kdo pod jejich vlivem nebyl a včas si uvědomil nebezpečí, jaké představují? A jsou pro to všechno nějaké důkazy?

Zkusme si odpovědět postupně.

Psychoaktivní, nebo symbiotické?

Když se mluví o osobách pod vlivem hub, první rod houbové říše, který každému laikovi vytane, je lysohlávka. S ohledem na psychoaktivní účinky jsou zmiňovány dva konkrétní druhy: Lysohlávka kubánská (*Psilocybe cubensis*, někdy označovaná také jako *Psilocybe mexicana*), a Lysohlávka kopinatá (*Psilocybe semilanceatus*). Rozšířené jsou prakticky po celém světě. V pramenech, které jsou houbám přátelsky nakloněny, jsou popisovány jako léčivé, kouzelné a omamné prostředky. Užívají se tak, že se jejich plodnice jedí (čerstvé nebo sušené). V kulturním kontextu se využívají k navození vizí, k léčení nemocí a navazování kontaktů s bohy a předky, v nižších dávkách jako afrodiziakum. Lysohlávka je silně halucinogenní, vyvolává erotické představy a pocity, priapismus – neboli dlouhodobou, až několikahodinovou erekci –, změny smyslového vnímání. Není to jen záležitost Mezoameriky, vyobrazení hub (pravděpodobně v souvislosti s šamanskými technikami) bylo nalezeno na skalních malbách z pozdní mlad-

ší doby kamenné v severní Itálii a lysohlávky užívaly i čarodějnice ve Španělsku v pozdním středověku. Ty pravděpodobně priapismem netrpěly.

Ovšem, my se ptáme – jsou lysohlávky, které badatel Kurjochin zmiňoval, skutečně tím druhem, který může člověka fyzicky změnit v houbu? A to doopravdy, ne jen v jeho halucinacích?

Encyklopedie *Psychoaktivní rostliny, houby a živočichové* zmiňuje celou řadu hub s psychotropními účinky: jsou to různé druhy hřibů, Paličkovice nachová (neboli námel), pýchavky, Kropenatce otavní, Březovník obecný, ale nic z toho se nezdá pravděpodobné.

Nadějným kandidátem (vzhledem k místu výskytu – na Sibiři) se jeví známá Muchomůrka červená (*Amanita muscaria*). Tato houba se pravděpodobně užívala už v době kamenné. Plodnice se jedí nebo se pije extrakt ve vodě, sobím mléku nebo šťávě z vlochyň bahenní (brusnic). Muchomůrky konzumují i sobi a veverky a podle názoru sibiřských šamanů je nejlepším způsobem intoxikace pít moč sobů, kteří muchomůrky spásli. A, pozor – v Rusku se muchomůrky také nakládají do vodky, což by byl vhodný nenápadný způsob, jak tyto látky dostat i do Lenina.

I tak je ale tohle všechno nepřesvědčivé. Rešerše nás vedou k závěru, že na Zemi zkrátka neexistují houby, které by skutečně dokázaly proměnit osobu lidského původu ve svou plodnici.

Ale co není možné na Zemi, to se může vyskytovat jinde ve vesmíru; a zde se pozornost badatelů obrací k sáze Mycelium a v ní popsané civilizaci Ōsseaňů.

Kdo jsou Ōsseaň?

Takzvaní Ōsseaň – neboli mimozemšťané z planety Ōssea – jsou už svým vzhledem podezřelí. Mají mohutné, jakoby „sloň“ uši, které svým tvarem připomínají plodnice chorošovitých dřevokazných hub.

Takto jsou Ōsseaň popisováni v tzv. *Mycelipedii* – výkladovém slovníku reálií ze ságy Mycelium, která bude jako příloha v novém vydání:

„Během prorůstání intravenózní houby yantrůnu, která je uzpůsobená k symbióze s lidským tělem, dochází k nejrůznějším modifikacím lidských tkání, vzhledu a funkce organismu. Fyzické změny jsou důsledkem splývání původních tkání s pletivy hub a přetváření některých částí lidského těla ve fruktifikační orgány hub. U hub ve volné přírodě tyto orgány označujeme jako *plodnice*, ale pokud se vyskytují na lidském těle, používá se spíše termín *fungigenní novotvary*. Tyto fyzické změny jsou na první pohled patrné a tak výrazné, že Pozemšťany po kontaktu s Ōssea dokonce vedly k dlouhodobému přesvědčení, že Ōsseaň jsou jiný biologický druh (což bylo ještě podpořeno tím, že Ōsseaňská církev z rituálních důvodů nedovolovala žádná pitvy a lékařská vyšetření Ōsseaňů pozemskými vědci).

Fyzické změny patrné na Ōsseaňech jsou především: řas-

naté uši, vyztužené sklerifikovaným třením makroskopické plodnice yantrůnu (nesprávně označovaným jako ráhnová kost); *zvětšený nos* (ze stejných důvodů – fungigenní novotvary vznikají na chrupavčitých částech lidského těla, což jsou právě uši a nosní přepážka); konektivní buňky v očích a *barva krve*, dle míry oxyličení oscilující na škále od modré až fialové (což je způsobeno přítomností hyf yantrůnu, který váže měď, přímo v krvi). Dalším důsledkem je ztráta původního lidského chlupení (včetně vlasů).“

A tady už se rysuje důkaz. Samozřejmě – Lenin byl plešatý! A teď je navíc modrofialový! Takže, závěr je jasný: nebyl pod vlivem lysohlávek ani muchomůrek, nýbrž össenských symbiotických hub.

Ovšem – byl to jenom on? Která další z velkých a slavných osobností se ještě s össenskými houbami setkala? Mohl to být Jules Verne?

Odpověď můžeme nalézt v jeho knihách. Rozbor jednoho z jeho děl nás přivádí na stopu. A ve středu naší pozornosti nutně bude – Cesta do středu Země.

Cesta do středu Země

Dobrodružné putování trojice hrdinů této knihy začíná objevením tajemného pergamenu s textem ve starých runách. Je to návod, jak nalézt v kráteru vyhaslé sopky na Islandu ústí šachty, která vede do nitra země. Hrdinové tam samozřejmě vlezou. A samozřejmě se všechno pokazí. Pitná voda dojde. Lampa zhasne. Nestvůry vylezou – a útočí. Členové výpravy se ztrácejí a zase shledávají. Chodby se propadají. Ve středu země je podzemní moře i s ostrovy a je tak velké, že na něm dojde i k bouři. Ale (a to je pro naše bádání obzvláště důležité), nachází se tam mimo jiné také oblast, kde rostou obří, desetimetrové – houby.

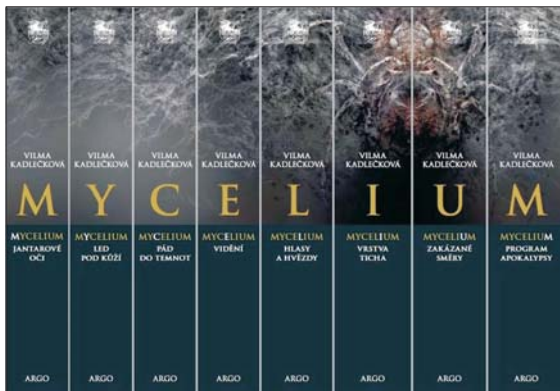
Všechno to zní naprosto nevině. Může to vypadat jako běžný dobrodružný příběh. Ale badatel, vybavený znalostí össenských a myceliálních reálií, v tom rozpoznává jasně náznaky, že autor Össeany také znal a ve skutečnosti se pod zástěrkou dobrodružného příběhu snažil přinést pravdivé svědectví o jejich podvatné činnosti na naší planetě. Vždyť co jiného by mohl být ten dutý podzemní prostor, popisovaný ve Verneově knize, než takzvaný *klaëwent*, malý engelmannovský vesmír, známý ze ságy Mycelium?

Existenci těchto vesmírů předpověděl fyzik Egon Berchtwald Engelmann (2289–2371), který se zabýval R-A prostorem. Engelmannovské vesmíry jsou uzavřené útvary, nacházející se ve čtvrtém rozměru pod rovinou našeho běžného, tzv. *Základního*, prostoru, právě ve zmiňovaném R-A prostoru. Mohou být přístupné přes nějaký konkrétní vstupní bod – tady Verneův popis přesně odpovídá realitě. A co se v takových engelmannovských vesmírech dělá? Tedy – co v nich obvykle dělávají Össeané, kteří je dávno znají a využívají?

No samozřejmě! To, co oni vždycky! Pěstují tam ty svoje houby!

Verneova kniha není žádná fikce. Naopak: odhaluje nám strašlivou pravdu. Vzkaz, který hrdinové našli, nebyl na pergamenu. To je až pozdější interpretace a snaha zamířit skutečnost. Žádné runy! Byly to össenské lodní znaky. A žádný pergamen – nýbrž össenský myceliální papír. To musí být jasné každému, kdo si ke starším výtiskům Verneovy knihy přičichne... a obzvláště výrazné je to tehdy, pokud byly skladovány ve sklepě.

Závěr? Össeané byli na Zemi přítomni dávno předtím, než se začal odehrávat příběh ságy Mycelium; a už tehdy, v devatenáctém století, se pokoušeli o to, k čemu nakonec – i díky Verneovi a jeho prozíravosti a odvaze, se kterou se snažil tomu zabránit – došlo až mnohem později, konkrétně ve století dvacátém sedmém.



O co se tedy Össeané snaží?

Jak je ze ságy Mycelium známo, v sedmadvacátém století v celé Sluneční probíhal globální psychotronický souboj. V případě netechnických (nebo, přesněji, *netechnologických*) civilizací, které mají k dispozici myceliální technologie a psychotronické způsoby manipulace, už není nutné vést válku o nadvládu pomocí zbraní a armád. Tyto civilizace bojují pomocí globální manipulace. Fakticky jde o informační válku: mimosmyslovými prostředky (telepatii, sugescí) se do psychosféry nějaké civilizace vnesou destruktivní představy, které danou civilizaci postupně rozloží. Sága Mycelium právě jeden z takových globálních psychotronických soubojů popisuje. Ovšem ta se odehrává v již zmiňovaném dvacátém sedmém století a vůbec se tím nevylučuje, že v jiných dobách mohlo k podobným typům útoků docházet také. Akorát zatím nebyly dostatečně důkladně zdokumentovány.

Důvod k invazi tu rozhodně byl. Össe je teokratická civilizace. Všechno je podřízeno víře v hmyzího boha Akkütlixu. Veškerou moc má Akkütlixova Církev. Je v zájmu Össeanů, aby změnili Zemi ke svému obrazu a udělali z ní další svět, který bude uctívat hmyzího boha a žít v symbióze s posvátnými houbami. A mají i prostředky. Hrdinové Mycelia se často podívovali nad tím, proč Össeané nenavštívili Zemi dávno, když mají rychlé myceliální Lodě, s jejichž pomocí se do Sluneční dokážou dostat v řádu dní. Vysvětlovalo se to náboženskou doktrínou a zákazem ze strany Církve.

Jenže odpověď je jiná. Právě teď jsme na stopě objevu: samozřejmě tu byli!

Události, popisované v Myceliu, nebyly první svého druhu. Össeané se pomocí globálních psychotronických zásahů pokoušeli ovládnout Zemi už v devatenáctém století. Šířili tady svoje houby a snažili se obrátit vývoj pozemské společnosti úplně jiným směrem.

Ovšem – narazili. A byl to právě Jules Verne, kdo se jim odváženě postavil.

Kdo je vlastně Jules Verne?

Podle dnešního názoru a oficiálních životopisů se Jules Verne narodil v roce 1828 v Nantes. Ovšem v první polovině 20. století někteří Verneovi životopisci uváděli, že Verne je **polského** původu a jmenuje se ve skutečnosti Oleskiewicz (verne je francouzsky **olše**). Jak zjistit, kde je pravda?

Ve skutečnosti může do otázky Verneova původu vnést trochu světla původ a zázemí jedné z jeho postav – kapitána Nema. Troufáme si totiž hádat, že právě Nemo je v jistém smyslu Verneovo alter ego: postava, skrze kterou se pokoušel vydat svědectví o svém vlastním úsilí při boji s Ōseany a naznačit směr, jakým by se měli ubírat jeho případní následovníci. Kapitán Nemo jezdí po světě a pomáhá odboji – úplně stejně, jako napomáhal odporu proti Ōseanům sám Verne.

Udělejme tedy odbočku a řekněme si – kdo je vlastně kapitán Nemo?

Tajemný majitel ponorky Nautilus je zmiňován hned ve třech knihách: Děti kapitána Granta, Dvacet tisíc mil pod mořem a Tajuplný ostrov. V té poslední jmenované Nemo svou identitu odhalí: údajně je to kníže Dakkar, syn indického rádči z Bundelkhandu, který se měl ujmout vlády v Maisúrském království, ale během povstání v roce 1857 přišel o rodinu i trůn a musel uprchnout. Coby psanec se začal věnovat vědeckému výzkumu a vynálezům, postavil si ponorku a se skupinou oddaných následovníků cestoval po oceánech celého světa a všude podporoval bojovníky za svobodu. Existují ovšem důkazy, že tento údajný indický původ byl kapitánu Nemovi připsán až dodatečně a na nátlak Verneova nakladatele a redaktora, Pierra-Julese Hetzela. V prvních verzích rukopisu Dvacet tisíc mil pod mořem je Nemo polský šlechtic a touží po pomstě poté, co Rusové vyvraždili jeho rodinu, když tvrdě potlačili Lednové povstání v roce 1863.

Zde je autentický přepis rozhovoru Vernea a Hetzela, jak ho zachytil nakladatelův majordomus, který setkání odposlouchával pomocí zlatého a rubíny vykládaného kalichu na víno, přitisknutého na zed': „Hele, kámo, to nejde! Kapitán Nemo nemůže být Polák, který bojuje proti Rusi! To by nám Rusové neodpustili. Tu knihu by zakázali a nemohla by se prodávat. Ty jsi vždycky říkal – *Na tomto světě je základní lidskou povinností vydělavat peníze!* Rozhodně je to citát, který ti přičítají v přehledu tvých citátů na webových stránkách citato.cz! Tak nedělej zagorku a udělej z něj lnda, to je taky dobrý. V Indii měli taky povstání, ono je to každou chvíli někde, čili popis se dá normálně zcypypastovat a je to cajk. Nemo bude jakože pomáhat povstalcům a bojovat proti Britskému impériu. To se může, to je politicky korektní. Angličani jsou splachovací, ti si nechaj líbit všechno!“

Čili takto násilně byla Nemova identita pozměněna.

Znalec Verneova díla může v tuto chvíli namítnout, že to časově nevychází, protože mezi jednotlivými díly trilogie existuje časový nesoulad. Děti kapitána Granta se odehrávají v letech 1864 až 1865. Na konci je Ayrton vysazen na ostrově Tabor. V Tajuplném ostrově se děj příběhu odehrává mezi lety 1865

až 1869; Cyrus Smith se svými přáteli nalézá Ayrtona v prosinci roku 1866, přičemž Ayrton prohlašuje, že byl na ostrov vysazen před dvanácti lety, tj. v roce 1854, deset let před datem zmíněným v Dětech kapitána Granta. V Tajuplném ostrově sděluje Cyrus Smith roku 1869 Nemovi, že ho zná z Aronnaxovy knihy, kterou napsal o své podmořské cestě na palubě Nautila, a Nemo tvrdí, že je to již šestnáct let, co Aronnax z ponorky uprchl. Ale Dvacet tisíc mil pod mořem se odehrává v roce 1866 a ne v roce 1853. V Tajuplném ostrově se dále dozvídáme, že kníže Dakkar přijal jméno Nemo po porážce povstání, které se odehrálo v roce 1857, a zemřel údajně po třiceti letech, což by znamenalo rok 1887 a ne 1869.

Ovšem – Jules Verne i vydavatel Pierre-Jules Hetzel o tom moc dobře věděli. Všechny tyto zmatky do knih vnesli záměrně, aby zamaskovali pravdu. Verne to nakonec odhalil v poznámce v Tajuplném ostrově, kde prohlásil, že s ohledem na nejrozumnější okolnosti nemohl uvést skutečná data.

Jenže on s ohledem na nejrůznější okolnosti nemohl uvést mnohem důležitější věc: že za všechno mohou houby! My, kteří už jsme poučení dalším vývojem a známe ságu Mycelium, v tom ale můžeme spatřovat důkaz, že se nám Verne snažil něco potají sdělit. Nemo – byl Polák! A Verne – byl taky Polák! Skutečně se jmenoval Oleskiewicz. Byl to předek spisovatele z Ostravy Jiřího Olšanského! A předek Jaroslava Olši, známého diplomata... a dalšího Jaroslava Olši, ještě jednoho diplomata! Pod tíhou tolika důkazů se všechny chabé pokusy udělat z Julese Vernea obyčejného Francouze úplně a zoufale hroutí.

A pátrejme dál. Pokud vycházíme z toho, že postava kapitána Nema skutečně má sloužit jako vzor, jak bojovat proti podvratným aktivitám Ōseanů na Zemi, jaké další pravdivé informace o tehdejší situaci je ještě možné vyčíst z Verneových knih? Samozřejmě – pořád je tu již zmiňovaná Cesta do středu Země. Není umístění vstupu do ōssenského klaéwentu – neboli engelmannovského vesmíru – na vzdálený Island podobným zastíracím manévrem, jako bylo násilné přetvoření původu kapitána Nema z polského na indický? Není nakonec možné, že by se také tento vstup ve skutečnosti mohl nacházet ne na Islandu, nýbrž – v Polsku?!

Co nejdál ode všeho

Položme si otázku: jaké místo v Polsku je úplně nejdál od všeho rozumného? Tak daleko, aby tam mohl být tajný vstup do tajné ōssenské pěstírny hub?

Varšava to nebude. Lodž taky ne. Krakov, Poznaň, Gdaňsk, to všechno je pořád dost normální. Komplikuje se to tím, že u polských měst člověk nikdy neví, jestli jsou momentálně zrovna v Polsku nebo ne. Ale jedno místo je opravdu daleko. Daleko úplně ode všeho. Je tak odlehlé, jak je vůbec v Evropě možné.

A to místo je – Bělostok! Polsky – Białystok.

V roce 1807 po uzavření Tylžského míru se toto nebohé město stalo součástí Ruska. To se polským městům stává. V roce 1830 vypuklo povstání, známé jako Listopadové. V únoru 1831 se v městě usadil zásludný polní maršál a zřídilo se tam velitelství, ale rodině Oleskiewiczů se těsně předtím, než byla úplně

celá vyražena, podařilo rychle přeložit jméno tříletého syna do francouzštiny, uložit ho do lodního kufru a poštovním dostavníkem ho odeslat do Francie v naději, že se tam najde rodina podobného jména, která malého Vernea adoptuje. Právě tento Verneův traumatický zážitek cesty uvnitř lodního kufru je předobrazem slavné scény z Dvaceti tisíc mil pod mořem, kde ponorka Nautilus uvízne pod ledem a posádce dochází vzduch.

Nicméně – na Bělostok nikdy nezanevřel. Tajemné znaky lodního ōseinu na útržku myceliálního papíru, který mu rodiče do lodního kufru přibalili, znovu a znovu jítily jeho zvědavost. Počkal si, až bude v Polsku další povstání. Tentokrát bylo Lednové, a to v roce 1863. (Jak vidno, i když započítáme velkou Řijnovou, spousta nevyužitých měsíců na převraty ještě zbývá; ale v Polsku jistě časem bude další příležitost.) Partyzánské boje trvaly osmnáct měsíců a během té doby byl všude zmatek, takže se teď již dospělý Verne snadno mohl do Běl ostoku vrátit.

Dostal se tam právě v čase letního slunovratu a našel správný kámen uprostřed mokřadu, který přesně ve správnou chvíli vrhal správný stín a ukazoval ke správnému vstupu do podzemí – konkrétně to bylo v části Bělostoku, známé jako Dojlidy. Právě tehdy Verne podnikl slavnou cestu, kterou posléze popsal v již zmiňované knize Cesta do středu Země. Našel tam vstup do engelmansovského vesmíru. Odhalil ōssen-skou pěstírnu hub. Nejčernější obavy se potvrdily: na Zemi probíhá nenápadná mimozemská invaze.

Zde je potřeba poznamenat, že vstup do hlubin země skrze dojlidské mokřady už v naší době není k nalezení. V šedesátých letech dvacátého století bylo na tomto místě vybudováno devatenáct rybníků, známých jako Dojlické rybníky (Stawy Dojlidzkie), čili vstup se dnes nachází pod vodní hladinou a je v praxi ověřeno, že když se ho někdo snaží nalézt, trpělivost mu zpravidla dojde už u rybníku číslo osm až devět. Nejvytrvalější dojdou ke třináctce, a tam se vždycky utopí.

Nicméně – v devatenáctém století ještě devatenáct rybníků neexistovalo a pěstírna byla přístupná. Őssenská posvátná Pěťice hrozila zaplavit Zemi. Bylo tu vážné nebezpečí, že vývoj, nastolený průmyslovou revolucí, bude přerušen a zvrácen a že Země se stane teokratická diktatura, podobná té na Ősse.

Ovšem Verne se rozhodl, že Zemi zachrání. A protože byl mistrem slova, byl tou osobou nejpovolanější.

Ale jak na to?

Jaké jsou metody informační války?

Verneovi je přičítán i další citát, který zní: „Všechno, co si někdo dokáže představit, může někdo uskutečnit.“

Tato slova se obvykle interpretují v duchu technooptimismu: věda a inženýrství jsou tak mocné, že nakonec dokážou i nejšílenější nápad uvést do praxe. Jenže dá se to chápat i jako varování před globálním psychotronickým útokem takového typu, jaký je popisován v sáze Mycelium.

V Myceliu dojde k tomu, že různé osoby, nadané psychotronickými schopnostmi, pomocí psychoaktivních předmětů ovlivňují pozemskou psychosféru, a tím de facto manipulují s realitou. Napomáhají jí k tomu myceliální technologie, ale ty jsou je-

nom prostředkem. V principu vlastně jde o globální psychotronický útok; o válku idejí, jejímž cílem, jak už to tak bývá, je světovláda a moc. Jules Verne, který měl osobní zkušenost s ōssen-skými houbami, vizionářsky odhadl toto nebezpečí a snažil se před ním lidstvo varovat. Správně pochopil, že před globální vizí, která je napadené civilizaci vnucována nepřáteli, se lze bránit jenom správně zformovanou kontravizí. A přesně o to se celým svým dílem pokoušel. Vedl válku idejí dávno předtím, než si kdokoliv vůbec uvědomil, že něco takového lze provozovat.

A jak lépe vést válku idejí než prostřednictvím knih? Právě knihy, tištěná média, byly hlavním komunikačním prostředkem devatenáctého století. Proto Verne využíval právě formu románů. Snažil se zformovat vizi vítězné technokratické budoucnosti, kde hlavní roli hraje věda, nikoliv psychotronika, a tím lidstvu vytvořit psychickou obranu před Ősseany.

Jeho příběh je tím tragičtější, že vlivu ōssenových hub podléhali jeho blízcí. Neustále byl v přímém ohrožení ze strany kolaborantů a zaprodanců, kteří naopak pomáhali Ősseanům a snažili se šířit mystiku, ezoteriku a šilenství, aby připravili půdu psychotronice a psychoaktivním houbám. A někdy měly útoky i fyzický charakter. Zde je třeba připomenout událost z roku 1886: tehdy Verne jen těsně unikl smrti, když na něj (údajně) v pominutí smyslů vystřelil z revolveru jeho (údajný) synovec Gaston (1860–1916), syn jeho (údajného – my už dobře víme, že ve skutečnosti nevlastního) bratra Paula. Verneovi se ale podařilo srazit synovcovi zbraň a byl jenom zraněn.

Co tato událost znamená? K čemu tam doopravdy došlo? Máme odpověď: synovec Gaston byl ovládaný houbou. Spoil se s Ősseany, pokusil se Vernea v jeho tažení zastavit a zabránit mu v ideové válce proti psychotronice, Ősseanům a Hmyzímu bohu Akkütlixovi.

A nebyla to jediná příhoda. O Verneovi je známo, že byl postižen paralizou obličejových nervů, která se mu za život vrátila celkem čtyřikrát, údajně zapříčiněná zánětem středního ucha. Tomu nevěřte. Ve skutečnosti se jednalo o útoky aktivními spórami, které se mu jeho nepřátelé pokoušeli podstrčit. Málem, málem u něj došlo ke vzniku fungigenních novotvarů, jak je známe z Ősse. Jenom své umanutosti a posedlosti technickými vynálezy vděčil za to, že spórám nikdy nepodleh a nenarostly mu chorošovitě ōssenské uši.

Verne jako hrdina vědeckotechnického pokroku

Vzhledem ke všemu výše uvedenému je potřeba vnímat Ju-lese Vernea nejen jako autora dobrodružných románů, ale především jako neúnavného bojovníka proti psychotronice, destruktivní síle symbiotických hub a nenápadné mimozemské invazi. Kdyby nebylo jeho, Őssean by ovládli Zemi už v devatenáctém století a nemuseli by s tím čekat až do století sedmadvacátého.

A přesto je konec smutný.

V roce 1905 Verne umírá. V tu chvíli padá bariéra, která bránila ōssenskému vlivu. A dochází k tomu, co nám odhalil Sergej Kurjochin.

Őssenské houby se zmocňují Vladimíra Iljiče Lenina!

Vilma Kadlečková

Roboti (Vánoční povídka)

Postarší již (75+) profesor literární vědy Josef Domín dědečkovsky zamával z okna pracovny na rozloučenou vnučatům. Jako každého roku mu je přivedly na Vánoce ukázat jeho dvě děti (2). Vyprovázel je pohledem, dokud všichni nezmizeli za korunami stromů oddělujícími ulici od parkoviště elektromobilů. Popravdě šlo jen o dceřiny ratolesti, na synovy letos nedošlo, a profesor se zastyděl za myšlenku, že je to vlastně dobře. Pak se vrátil k týdny rozpracovanému eseji o Karlu Čapkovi. Ten byl poněkud spekulativnější než práce, na kterých vybudoval svou kariéru, a to mu možná bránilo dovést text k závěru, se kterým by byl spokojen.

Znovu si uvědomil, jak je obtížné přidat k dosavadnímu bádání něco nového, a jak si doba žádá, i zajímavého, tedy trochu bulvárně chytlavého. K úvahám typu, kolik žen starosvětský spisovatel spatřil nahých (2), se nechtěl snižovat, pokud odraz těchto jednotlivostí nenacházel přímo v Mistrově díle (0). To totiž zkoumal především a v okamžicích pocitu marnosti mu připadalo, že už je takřka zasuto pod lavinou sekundární literatury, pod memoáry a vzpomínkami současníků, rozborů jeho korespondence a hodnoceními jeho politické angažovanosti. Nejasně cítil, že se během večera při hovoru se svými dětmi nevědomky dotkl čehosi pro jeho pojednání důležitého.

Čapek vytvořil několik děl, která reagovala na civilizační katastrofu zvanou v jeho době vlastně optimisticky Velká válka, té se vyhnul jen kvůli dodnes nevyhlášené chorobě. Proč ale svou poválečnou tvorbu, potom co se Loupežníkem rozloučil se zaniklým melodramatickým světem devatenáctého století, zahájil právě R.U.R.? Nejspíše jeho poselství považoval za nejdůležitější a možná se obával, že později nedostane příležitost je vyslovit.

Podobně jako H. G. Wells, s jehož dílem byl tento anglofil dobře seznámen, snad odhadoval, s jak dlouhým životem může počítat (48), a stejně jako on nemohl dopředu vědět, že se oběma podaří své biologické limity (u jednoho dané sociálním původem a u druhého nemocí) překonat díky odhodlání, intelektu a nadání.

Dočetl poslední odstavce práce, která čekala na psacím stole, až se syn s dcerou vypovídají; v době jejich dospívání měl dojem, že trochu trpěli syndromem slavného otce a v posledních letech jako by se mu snažili dokazovat, že už vystoupili z jeho stínu. Ale tohle jeho práci s rozhovorem u stromečku nijak nespojovalo, přemýšlel dál...

Dcera Emilie (32) nejprve zaujatě líčila nespočetné problémy, jaké řeší v nevládce, do které přešla po úspěšné kariéře v Pražské plynárenské (7 let). Když na grémiu referovala o problémech transžen a transmužů v době Orbánovy diktatury v Maďarsku, psalo se jí to docela snadno: *Trans lidé už nemohli*ý měnit svůj rodný list a ti*ý, kdo už měli*ý nový, se museli*ý vrátit ke svému původně zapsanému genderu. Ale jak to pak přečíst na poradě vedení?*

„Třeba tohle by snadno vyřešilo generické maskulinum, ko-

neckonců alespoň nějakou dobu každá z těch osob byla mužem,“ odušil, protože by raději mluvil o jejím rodinném životě, ale to nepochodil.

„Tohle neříkej ani v žertu, generické maskulinum po staletí pomáhalo útlaku žen a jeho používání by vedlo k rozkolu mezi feministickým hnutím a translidmi. V našem institutu už pracujeme na tom, abychom se zbavili zastaralého pravopisu nereflektujícího práva a pocity utiskovaných a přehlížených menšin.“

Profesor pomyslel na milióny knih, včetně těch svých, které by se pro nové generace staly špatně srozumitelné až nečitelné. Sám nedávno musel u jednoho studovaného textu zjišťovat, kdy byl napsán, protože obsahoval slovo lesba. To byla původně nadávka, protože se ale aktivistům slovo lesbička správně utvořené podle vzoru řidička nebo volička nezdálo dost dospělé, s argumentem, že spokojenost příslušníků menšin je důležitější než srozumitelnost jazyka, prosadili slovo původně vulgární za společensky žádoucí formu.

Mezitím Emilie dál mluvila o obtížích s překonáváním předsudků v myslech lidí (blíže nespecifikovaná většina), kteří se starají jen o své životy a odmítají vidět problémy globální a v delším časovém horizontu. Zřejmě už měla plnou hlavu svého dalšího referátu v pondělí a využila otcovy neopatrné poznámky k jeho procvičení.

Pak si asi uvědomila, že mluví trochu dlouho a příliš obecně, a pustila ke slovu bratra. Jakub (34), momentálně zaměstnaný v kolegiu poradců vlády v oblasti lidských práv, chvíli rezignovaně přizvukoval, že s čím se Emilie setkává dole, to on zažívá na nejvyšších úrovních.

Konečně došlo i na vnučata. Emilie přivedla Daryl i Robina. Jména jim vybrala tak, aby je nemuseli měnit, kdyby zjistili, že jim nevyhovuje rodné pohlaví. Oba si z profesorových knih, které vytahali z nejnižších polic, stavěli domeček. Robin pak zvenku foukal jako zlý vlk a Daryl v domečku zdatně zastupovala tři kůzlátka. Profesor se s radostí dověděl, že děti prospívají, že výborně komunikují s hlasovým rozhraním počítače, zvládají to i s respirátorem, a učitelé je doporučili do výběrového kroužku, kde se seznámí se základy čtení a aritmetiky.

Jakub letos děti nepřivedl, měl jen několik jejich alb v mobilu. Nedávno se rozvedl a vzdal se k nim většiny práv výměnou za to, že jej žena neobviní z domácího násilí. Apolena vychovávala děti jako důsledně vegany prakticky od okamžiku, kdy je odstavila. Jejich první dítě málem zemřelo a bude doživotně hendikepované, druhé Jakub tajně přikrmoval, což později, když se to Apolena dověděla, vedlo k rozvodu.

Syna to s otcem trochu sblížilo, a když spolu byli chvíli sami (Emilie si musela vyřídit pracovní hovor, přes dveře zaslechli, jak někomu říká: „To si moc nepomohli, jen vyměnili heteronormalitu za cisonormalitu“), Jakub se otci svěřil se svými pochybnostmi ohledně právních úprav, na kterých pracuje.

Vlastně teď u nich připravují zostření – pardon zefektivnění a další prohloubení – zákonů, které přispěly k jeho osobní tragédii. Má svůj případ považovat za ojedinělé selhání systému a

v práci pokračovat? Když rezignuje, nic se nezmění, zákony se vyvíjejí jakýmsi samopohybem, žijí vlastním životem, kterému už nerozumí, většinou se zdůvodňují potřebami té které menšiny, ale protože ty jsou často protichůdné, je prakticky neodhadnutelné, kdo nebo co určí či rozhodne, který a či nárok je nejpodstatnější. Ale možná žádná taková konkrétní rozhodovací entita ani neexistuje, kampaně a zákony na jejich základě vznikající se možná množí či generují podle nějakých svých zákonitostí, které s potřebami lidí (ať už reálnými či jen iluzorními, ale kdo to posoudí) nemusí nijak souviset.

„Vzpomínám si na internetový mem z doby, než je síť začaly samy vyhledávat a mazat, na kterém jde ulicí mladý pár a on se ohlédně za jinou. Brzy se vyrojil nespočet kopií, každá s vlastním poselstvím, zdánlivě i fakticky si mnohdy odporujícími, ale v jistém smyslu se navzájem podporovaly a zesilovaly. Takhle nějak mi připadá naše lidskoprávní zákonodárství,“ rychle dokončil Jakub, když Emilie vcházela do dveří.

Co z toho ale souvisí s Čapkem a jeho první hrou? Profesor cítil, že když si vybaví správnou větu, pohne se konečně jeho esej z místa. K výročí spisovatelovy smrti, jak plánoval, práci už stejně nezveřejní, to proběhlo včera.

Jakubův úděl mu připomenul, jaký problém pro něj, než se v devadesátých letech přestěhovali do restituované vily po strýci, významném architektovi a staviteli, představovala výchova dětí. Jeho o deset let mladší manželka se stala rodinnou taxikářkou a den co den rozvázela děti do škol a zájmových a jazykových kroužků. Na něm pak bylo ufinancovat celou domácnost. Dlouho přes půlnoc překládal, jeho univerzitní úvazek byl takřka o polovinu delší, než bylo na fakultě běžné, kolegové mu to ale nezazlívali, většina z nich se angažovala v lavinovitě vznikajících krajských univerzitách, kde za své formální působení dostávali víc než on za úmornou dřinu.

Asi by časem zničil sebe nebo rodinu, nejspíše obojí, ale dědictví restituovaného majetku jej ještě včas zachránilo (4 000 000 Kč). Děti odešly studovat do zahraničí a on se pokusil vynahradiť manželce i sobě roky (18), kdy večer padali únavou. Ale bylo už pozdě, ukázalo se, že děti byly to jediné, co drželo rodinu pohromadě.

O prvních prázdninách, kdy se děti po půlroční nepřítomnosti objevily doma, se naposledy sešla, jak tomu tvrdošjně říkal, celá rodina Domínových. Vyprávění dětí mu připomnělo jeho krátká pařížská studia v bouřlivém roce 1968 a také to, jak mu tuto epizodu nedokázali soudruzi celá léta odpustit, takže se nakonec stal docentem jako úplně poslední ze svého ročníku. Nicméně zajímavější mu přišlo, že i jeho děti odjely studovat do svým způsobem vypjaté doby. Stejně jako jeho tehdejší spolužáci měly i ony jejich pocit, že musí změnit svět a napravovat staleté křivdy.

Tehdy na konci šedesátých let měli v Paříži studenti na všechny problémy světa krátkou odpověď a znali viníky všeho, co pokládali za špatné; ne že by s nimi tehdy nějak zásadně nesouhlasil, jen se děsil toho, že všichni používají stejná slova a fráze. Slova, která mu navíc byla povědomá z vyprávění rodi-

čů a starších příbuzných a za která se mnozí vůdcové Pražského jara právě omlouvali.

Zatímco ale on se musel brzy vrátit do okupované republiky, protože jej nikdo z rodiny nebyl v nových poměrech schopen vydržovat na studiích, jeho děti vpluly do toho nového krásného světa tak přirozeně, jako by byl stvořený právě pro ně. Dalším rozdílem mezi jeho a jejich zkušeností byla změna pozadí společenské diskuse. Jeho bouřící se spolužáci v Sorbonně ještě museli nesouhlasné názory ukřičet nebo vypískat a starý řád proti nim neváhal poslat policejní přesilu. Jeho děti už se s myšlenkově nepohodlnými názory prakticky ani nemohly setkat, protože slova, kterými by se daly formulovat, nebylo na jejich univerzitách možné vyslovit nebo už znamenala něco jiného.

Došlo ke změně paradigmatu, k jakémusi přeprogramování univerzitní pospolitosti, ne nepodobnému tomu, co zažil za normalizace, ale zde se vše jevílo jako dobrovolné, a ani vlastním dětem nedokázal přesvědčivě doložit, co mu vadí. Vždyť i on byl proti diskriminaci, útlaču, útisku, sociální předurčenosti...

Ale když dnes ještě občas zavítá na fakultu, jako by viděl totéž co po dubnovém plénu v devětašedesátém. Jeho nástupkyně v čele katedry řeší, jak se omluvit černošským studentům za otrokářství a přitom se nedotknout těch arabských... Institutionalizované pokrytectví, jak si ho pamatoval. Progresivní studenti jako roboti opakovali fráze o zločinech bílé civilizace a vině starého bílého muže. A profesori jen o málo mladší než on museli tyhle fráze stejně roboticky opakovat, chtěli-li se na fakultě udržet. Ti nestydatější dokonce interpretovali své dosavadní práce tak, že dnešní stav společnosti předvídali a dláždili mu cestu.

Jako roboti, jako Čapkovi roboti, kteří znají definitivní pravdu a nemusí o ní přemýšlet, natož ji hledat.

Ano, Čapkovo poselství bylo zdeformováno tím, že se jeho dílo stalo známé až potom, co se robot změnil na neživý mechanismus. Adjektivum robotický pak prostě znamenalo strojový, potažmo mechanický. Ale původně byl robot organická bytost. Jen proti lidem, alespoň těm nejlepším, duchovně zploštělá, méněrozměrná. Vzpouira robotů pak nebyla vzpourou utlačovaných a vykořisťovaných, ale povstáním prostředních a nepřemýšlejících, ovládaných nějakým jednoduchým programem, kterému se dnes říká ideologie.

Začal přecházet po pracovně, ale kvůli rozházeným knihám mu nevycházely kroky, jak byl zvyklý. Klekl si na koberec a vrátil knihy do nižších poliček knihovny, kam vnučata dosáhla. Vytahaly i svazky uložené ve druhé řadě, teď narazil na brožuru *Teorie memů a virové infekce*, kterou mu kdysi věnoval kolega Šálek. Sociobiologie a evoluční psychologie se už pár let nepřednášela kvůli implicitnímu sexismu a memy zase doplatily na to, že znesvěcovaly tradiční náboženství a nový progresivismus, když je „degradovaly“ na jedny z mnoha memplexů, a to by někomu mohlo působit bolest. Žije Gregor ještě? Byl vlastně jen asi o rok mladší, a když opouštěl univerzitu, ještě mu zbývalo pár let do důchodu...

S přítelovou knihou v ruce usedl na pohovku, dlouhé kleče- ní už pro jeho kolena nebylo, a namátkou v tenkém svazku listoval. O nějakém memu mluvil i Jakub.

Staré, konzervativní memy stejně jako staré viry, které se staly součástí DNA, buď mají pozitivní vliv, nebo byly přesunuty do spící části genomu. Nové musí bojovat o své místo v mozku replikátora, tedy člověka, ke kterému (nebo do kterého) se dostanou...

To jej zaujalo, listoval dál a brzy se přistihl, že už čte nejmé- ně třetí stránku.

Ale memy nejsou nehmotné nic, mohou se sdružovat do memplexů, navzájem se podporovat. A lidský mozek je biologický hardware, na kterém běží (či nad kterým operují).

I v běžném domácím počítači může program přenastavovat nebo trvale měnit některé součásti hardwaru, třeba BIOS, na biologické bázi to musí být daleko přirozenější proces. Zatímco například paměť počítače je realizována změnou magnetizace definovaného místa na disku, dlouhodobá paměť člověka funguje tak, že jeho software přiměje k růstu nebo posílí řady synaptických spojení.

Nemůžeme tedy vyloučit, že složitě strukturovaný memplex ovládající dostatečně velkou a zfanatizovanou skupinu dokáže manipulovat nejen s mozky svých hostitelů, ale pomocí selekce i se strukturou dostupných virů tak, aby hubily replikátory, které nesou a šíří konkurenční memy, nebo i jen replikátory, kde ještě není usazená jeho kopie, čili mohla by se tam „nastěhovat“ konkurence.

Že přitom zahubí i hodně vlastních nosičů, memplexu „nevadí“, úplně mu „stačí“, když jich ubude méně než těch i jen potenciálně konkurenčních. Nebo jinak řečeno: „Cílem“ symbiózy viru a memu je, aby virus vyhubil co nejvíce nositelů konkurenčních memů a přitom se ve vlastním sobeckém zájmu maximálně pomnožil.

Takto memplexem vyšlechtěné viry budeme pro potřeby této knihy nazývat memviry a jimi způsobenou infekci memepidemií.

...

V tomto století proběhly nejméně dvě velké memepidemie. Španělská chřipka koreluje s občanskou válkou v Rusku a skončila, když bolševici vyvraždili nebo ze země vyhnali své názorové oponenty.

Podruhé se vhodně viry a dostatečně agresivní memplex sešly v letech 1968 a 1969, výsledkem studentských bouří byla hongkongská chřipka. Naštěstí netrvala dlouho, studenti dostudovali a zjistili, že si musí v nenáviděném systému zajistit cestu ke kariéře, ať již ve státní správě nebo v podnicích svých šosáckých rodičů.

„V tomto století,“ pousmál se profesor a vyhledal rok vydání knihy, no ano, 1998, tehdy ještě takové knihy vycházely a než že by vyvolaly polemiku, dnes tedy spíše bouří nesouhlasu a odsuzování, tak tiše zapadly. Jsem už na světě příliš dlouho, nehodím se sem, přesluhuju.

Aby se odpoutal od banálního stýskání, odložil knihu a vrátil se v myšlenkách ke svému eseji. Mohl Čapek vytušit souvis-

lost mezi společenským vřením a epidemiemi? Samozřejmě nevěděl nic o sobeckém genu, neznal ani pojem mem, ale tušení souvislosti jej muselo pronásledovat většinu života. Španělská chřipka zabila hodně umělců a intelektuálů, ke kterým vzhlížel, a Velká válka, vzestup komunismu, fašismu a nacismu tvořily pozadí veškerého politického pohybu během druhé poloviny jeho života.

Profesor vstal, sáhl do knihovny a z řady Čapkových knih vytáhl drama *Bílá nemoc*. Nemusel dlouho listovat, aby našel citát:

Proč?

Ale tati! Přece proto, aby se zas jednou udělalo místo mladším, ne? Beztoho nemají kam se vrátit –

Mohl by takhle Čapkovo dílo spojit s probíhající kulturní válkou a nekonečnou, opakovaně mutující pandemií, která začala už v roce 2019? Pandemií, která neskončí, dokud se názorové bubliny nepokusí pochopit druhou stranu?

Ucítil v sobě novou energii, která mu připomenula jeho první, tak lehce psané články, a napadlo ho, že takovou chvíli musí oslavit. Nalil si na dva prsty svého oblíbeného koňaku, chvíli si proti světlu prohlížel hru jeho barev a pak pomalu upil. Zlatavá tekutina ale jakoby ztratila vůni i chuť...

Zdeněk Rampas / listopad 2020

Autorský dovětek

Povídka vznikala od července do listopadu loňského roku, kdy u nás o mutacích koronaviru mluvil jen Jaroslav Flégr (ale takovou změnu průběhu pandemie způsobenou delta mutací nečekal snad ani on) a dostupné očkování bylo ještě daleko. Rok potom odpočívala ve složkách porotců Ceny Karla Čapka a najednou tu máme další Vánoce a dobrou příležitost nabídnout ji čtenářům (pozor, generické maskulinum) Interkomu.

Krásné Vánoce a šťastný nový rok přeje autor.

V novoroční noci

František Hrubín

Otvírám okno do půlnoci – celé náměstí pod sněhem.
Všechno spí, přátelé i nepřátelé.
Mír, ticho kolem – a já bitva v něm.

Kéž, děti mé, je vždy tak v příštích rocích,
mír všude, do věků.
Jen jednu válku: v osamělých nocích
bitvy, ty velké bitvy v člověku.

V těch bitvách v sobě člověk stále sílí
vítězstvími i prohrami.
Kdybychom jenom chvíli polevíli,
čas by se navždy zavřel nad námi.

(ze sbírky *Můj zpěv* pro čtenáře Interkomu vybral František Houdek)

Časem s vědou – prosinec

● velkých činech vědy, techniky a medicíny

První automobily se na cestách západního světa objevily už v 19. století, ale teprve jejich hromadná výroba, zahájená Fordovou Plechovou Lízou v září 1908 v Americe, z nich udělala relativně dostupnou záležitost. Tehdejší auta však měla nízký výkon (třilitrový motor Tin Lizzy dával 15 kW), což konstruktéry neuspokojovalo. Jednou z cest bylo zvyšování kompresního poměru ve válcích (u Lízy 4,5 : 1, asi třikrát míň než u dnešního auta). Jenže: při vyšší kompresi se řízené postupné spalování směsi zvrhlo ve spalování neřízené až neřízené, vpravdě explozivní. To se projevovalo přehříváním, ztrátou výkonu a takzvaným klepáním motoru. Válce, písty i ventily dostávaly zabrat a brzy odcházely.

Jedním z techniků, kteří chtěli najít řešení, byl všestranný vynálezce Charles Kettering, šéf výzkumu a vývoje ve firmě General Motors v Kokomo (Indiana), a především jeho podřízený, mladý strojař Thomas Midgley.

Jejich výchozí úvaha byla zajímavá: Vzpomněli si, že keř jménem planika (*Arbutus*) má červené květy a ty že kvetou i na sněhu. Proč neumrznou? Inu proto, že červená barva víc absorbuje sálavé teplo ze slunce. Stejně tak červeně obarvené palivo by se líp prohřívalo a odpařovalo. Zápalná směs by potom pravidelněji hořela.

To se stalo v prosinci 1916. Ve skladu však neměli žádné červené organické barvivo, které by se rozpouštělo v benzínu, a tak skladník Midgleyovi nabídl – jód. Ten se v palivu rozpustí (podle koncentrace) na temně červený až černý roztok. A vida – zkušební motor si ani neklepl! Jenže – benzín s jódem by se prodražil o celý dolar na galon (ten obsahoval 4,4 litru a stál asi 20 centů) A co hůř, kovy motoru se ve styku s jódem měnily v příslušné jodidy. Navíc se ukázalo, že červená barviva v palivu nemají na klepání žádný vliv.

Midgley se však nevzdal. Počátkem roku 1919 zjistil, že účinnou antidetonační látkou je anilin. Jenže výfuky při spalování benzínu s anilinem nepříjemně zapáchaly, nadto anilin byl (správně) považován za jedovatý.

Pak se Kettering dozvěděl o syntéze oxychloridu selenu. Z příslušné univerzity si vyžádal vzorek. Ten proti klepání fungoval – ale byl korozivní. Nicméně navedl Midgleye zkoušet u některých prvků z dolní pravé části periodické tabulky jejich alkylové sloučeniny. Dietylselenid fungoval dobře, dietyltelurid ještě líp, avšak i při styku s nepatrným množstvím teluru člověk intenzivně smrděl po česneku. „Tento satanický zápach,“ jak ho Midgley nazval, „byl tak silný, že ani výměna oblečení a koupel na konci dne nesnižila schopnost emanovat tellur. Zápach nijak zřetelně nezeslábl ani po několika dnech...“

A tak hledání pokračovalo. Slibně se jevil tetraetyl*cin*, takže těžší tetraetyl*olovo* (po zkušebnostech se selennem a telurem) by mělo být ještě lepší. Tetraetylolovo (dále TEL) bylo známé už od poloviny 19. století, ale nebylo v tu chvíli dostupné, tak ho jeden z výzkumníků připravil reakcí dietylzinku s chloridem olovnatým. Dne 9. prosince 1921 midgleyovci poprvé natankovali do zkušebního motoru jednoprocenní roztok tetraetylolo-

va v benzínu – a nechtěli věřit vlastním uším: Neslyšeli ani ťuk! Studie se zřetelněji roztoky pak ukázaly, že jedna čtvrt promile TEL v palivu se v inhibici klepání vyrovná 1,3 procentu anilinu. Žádná známá organokovová sloučenina nefungovala líp.

Midgley později vzpomínal: „Nabízí se myšlenka, že když jsme našli tetraetylolovo, povolali jsme *hosanna* a napochodovali za šéfem, aby nám přidal. Ve skutečnosti jsme jeli dál. Začali jsme utrácet více peněz, provádět další výzkumy. Hledali jsme komerčně dostupné přísady, které by spolu s tetraetylolovem dokázaly maximálně přenést antidetonační vlastnosti tetraetylolova na benzín. Proběhly tisíce kilometrů ujetých v různých testech, stovky hodin provozu motorů ve dne v noci na dynamometrových blocích... Mysleli jsme, že víme, co máme, ale věděli jsme, že o tom víme velice málo. Museli jsme najít odpovědi, správné odpovědi, na mnoho otázek.“

Tak třeba spálené tetraetylolovo nechává na svíčkách, válcích, pístech i ventilech povlak oxidu olovnatého, což snižuje výkon i životnost motoru. Řešení přinesl přídavek dibromoetanu, který usazené olovo přeměnil na bromid olovnatý a ten při teplotě výfuku vytékal ven.

Tovární výroby TEL se ujala firma DuPont. Než vyladila bezpečnost práce, několik dělníků zemřelo na otravu olovem a řada dalších se přiotrávila.

Nové palivo dostalo název *etylbenzín* (slůvko *olovo* bylo obmyslně vynecháno) a na pumpách se poprvé objevilo 1. února 1923 ve městě Dayton v Ohio. Jeden galon přišel na čtvrt dolaru oproti 21 centům za palivo dosavadní. Napřed se TEL v koncentrovaném stavu přilévalo ručně u pump (má teplotu varu 80 °C), ale brzy se začalo přidávat rovnou v rafineriích.

V roce 1940 jednapadesátiletý Thomas Midgley onemocněl dětskou obrnou a ochrnil na nohy. Aby se mohl zvednout z postele, sestavil si speciální soustavu řemení. Do něj se na Dušičky 1944 zapletl tak nešťastně, že se uskrtil. Tak aspoň zní verze rodiny.

František Houdek

Odposlechnuto

Zkoušel jsem dnes s obvodáčkou debatovat o vakcíně. Chtěl jsem znát všechna pro a proti, jak dlouho trval výzkum, jak se chová v organismu, kdo jsou její přední příznivci a odpůrci, jaké jsou poslední studie, ale vůbec na to neměla náladu a tu tetanovku mi prostě jebala.

KOSOSTVORCEK

Měl jsem z novy Duny trochu obavu, tak jsem radši předtím dal pár plzní, protože žízeň je nebezpečná, ale pomocí speciální fremenské techniky se mi podařilo vydržet až do konce.

Zevloun

Mně to nikdy nedošlo, že Jílková je vlastně předchůdce Facebooku. Taky nemoderuje diskuze, láká hlupáky, aby se vyjádřili a občas někoho náhodně banuje.

František Sturm

Koktejl pro zítřek Třeštění letitého popularizátora 113

Antidetonační účinek *tetraetylolova* (TEL) v benzínu byl nalezen koncem roku 1921. A už napřesrok před ním americká zdravotní služba varovala. Do toho přicházely zprávy o otravách při jeho výrobě. Koncem října 1924 si proto jeho objevitel Thomas Midgley sezval novináře a před jejich očima si TELem polil ruce a potom minutu vdechoval jeho výpary s tím, že tohle může dělat každý den bez sebemenší újmy na zdraví. (Buď se mylil, nebo lhal – olovo v TEL prostupuje kůži i dýchacími sliznicemi, v těle pak škodí především nervové tkáni; u některých postižených dělníků se totiž projevil halucinace, snížení inteligence, demence, nepříčetnost. Nejcitlivější k olovu jsou děti, kterým hrozí oslabení schopnosti soustředit se a učit se, zhoršení vyjadřovacích schopností, snížení IQ, hyperaktivita a problémy s chováním.)

Zájem korporací však zvítězil nad zájmem veřejným...

Uprostřed 70. let spotřeba olova v benzínu v USA dosáhla 250 000 tun ročně. (Mimořádně, je „silnějším“ veřejným zájmem ochrana před velmi opožděným poškozením zdraví u někoho, nebo okamžitě zlepšení dopravy s blahodárným dopadem na průmysl, zemědělství i osobní pohodlí pro každého?)

Olovo v benzínu skončilo v Americe roku 1984. Mezitím se ho tam dostalo do ovzduší 7 milionů tun. EU ho zakázala v roce 2000. Jako poslední ho přestalo používat Alžírsko, a to letos v červenci.

Tetraetylolovo ovšem zdaleka není jediným případem, kdy se z dobrého sluhý časem stal zlý pán. V roce 1939 se přišlo na to, že chemikálie známá jako DDT je velmi silný kontaktní jed pro hmyz. To skrze ochranu plodin před škůdci pomohlo zvýšit produkci potravin a především výrazně zdecimovalo ha- věť přenášející infekční nemoci, především malárii. Zachráněné životy se počítaly na desítky milionů. Potom vyšlo najevo, že DDT se hromadí v tukové tkáni a jen velmi pomalu se rozkládá, takže se hromadí v potravním řetězci. U lidí mělo vyvolávat nádorová onemocnění, oslabovat imunitu, zpomalovat vývoj dětí... Navíc hmyz se účinku DDT přizpůsoboval.

Během 70. let bylo DDT ve světě zakázáno. To už se ho ve světě aplikovalo přes dva miliony tun a našlo se i v Antarktidě, i v lidech ještě po desítkách let. Zároveň však bez DDT i bez adekvátní náhrady tropy opět ovládly staré metly, navíc se ukázalo, že není natolik škodlivé, jak se zprvu myslelo. A tak se na scénu vrací zadními vrátky. A znovu, co je „veřejnější“ zájem? Zachráněné životy tady a teď, nebo možné poškození zdraví někdy v budoucnosti? Jednu z odpovědí nabídla jistá mexická lékařka: „Raději bych měla dítě, které má o tři body nižší skóre IQ, než abych je viděla umírat na malárii.“

Dalším případem *malverze sluhý* jsou *freony*, používané v ledničkách a klimatizacích, kde od 30. let nahradily předchozí média, vesměs jedovatá. Postupně se začaly plnit i do hasičích přístrojů, pěnily se jimi plasty, vytlačovaly náplně ze sprejů, tedy vesměs končily ve vzduchu.

(Mimořádně, freony pro chlazení objevil rovněž Thomas

Midgley. Za obě dostal řadu ocenění, ale zároveň poškodil atmosféru víc než kterýkoli jiný jednotlivec na Zemi.)

Freony sice jedovaté nejsou, nicméně od roku 1974 víme, že po uvolnění pronikají až do stratosféry. Tam působením záření Slunce uvolňují elementární chlor, který účinně rozkládá ozon. A ten, jak známo, chrání Zemi před nadměrným ultrafialovým zářením. V roce 1985 pak byla objevena ozonová díra nad Antarktidou. To už se freonů vyrobilo přes milion tun. Během pouhých dvou let se státy dohodly na jejich zákazu – a v současnosti se snad ozonová díra pomalu zaceluje. Jenže: Analýzy ovzduší ukazují, že v posledním desetiletí někdo v Asii začal freony používat znovu...

V současnosti známe přes sto milionů chemických sloučenin, z drtivé většiny umělých. Jen zlomeček z nich se skutečně používá, ale pořád jsou to dobré statisíce. Obrazně řečeno, plaveme v oceánu chemikálií, které naši předkové během vývoje nepoznali a nenaučili se s nimi žít. Ne všechny škodí, ale jsou mezi nimi i takové, o jejichž biologickém účinku nic nevíme, a bohužel i takové, o kterých to víme dobře: antidepressiva, hormonální kontraceptiva, těžké kovy (olov, rtuť, kadmium) atd. atd. Všechny tyto substance nakonec skončí v přírodě – aby se potravou a vodou dostaly (zase) do lidí. Jejich množství v našich tkáních narůstá. Pravda, koncentrace jednotlivých položek je (zatím) pod hygienickou normou a jednotlivě by asi nikomu neuškodily. Jenže ony nejsou samy, jsou jich tisíce. Co se asi stane, když na člověka působí společně a neustále, už od okamžiku početí, tedy v okamžicích, kdy je organismus nejháklivější a kdy se utvářejí jeho nejsubtilnější struktury? Nevíme. Zato víme, že neustále stoupá výskyt například ADHD nebo že pořád víc lidí cítí sexuální dyskomfort. Pravda, zlepšuje se diagnostika, zavádějí se nové diagnózy, lidé se tolik neostýchají, ale přesto – své v tom nárůstu jistě hraje i vynucené soužití našich buněk se silící armádou chemických vzorců.

Vedle změny klimatické si na tomto světě musíme hořt zvykat i na změnu fyziologickou.

František Houdek

Odposlechnuto

Nemusíte se bát, každá generace svého času měla pocit, že svět je zkažený, zničený a blíží se jeho konec.

A jenom vy máte pravdu.

Ježiš

V souvislosti s růstem cen plynu skokově stoupla cena za kremace. Neohrožujte rodinný rozpočet svých blízkých – nechte se očkovat!

Jaroslav Flegr

Jak tak koukám na ty ceny u Dodavatelů poslední instance, tak by člověka mohlo vyjít levněji odpojit plyn, elektřinu a vyrazit na půl roku někam na dovolenou.

@tenDivnej

„V životě se člověk učí nejdřív chodit a mluvit. Později se pak učí sedět a držet hubu.“

Marcel Pagnol

Zapomenuté příběhy popáté

Marian Kechlibar podniká výlety do blízké i starší historie. Nezajímají ho králové a prezidenti (někdy ano) anebo vítězné nebo prohrané bitvy (někdy ano). Už čtvrtým rokem si tedy lámu hlavu otázkou, jaký je společný jmenovatel jeho Zapomenutých příběhů. Jmenovatel, nebo spíš princip. Řeknu to jinak: co autora v minulých dějích upoutá, aby se jimi zabýval a podal svědectví o svých poznatcích? Zpravidla najdeme v jeho příbězích pouto svazující minulost s tím, co prožíváme dnes.

Někdy je ta propojka tak nápadná, že bije do očí. Žádné téma dnes nehýbá veřejným míněním jako očkování. U nás i bývalý prezident vsadil na ideologii antivax. Začteme se do Příběhů a co shledáme? Že nenávisť je stará jako procedura sama. Začalo se dávno, v Číně už v šestnáctém století. Ale naplno to začalo s očkováním proti černým neštovicím. V Americe byl jedním z průkopníků bostonský reverend Mather. O takzvané variolaci se dozvěděl od jednoho z afrických dovezených otroků, začal ji propagovat – a vysloužil si bombu hozenou do okna.

Je to politika a ta se do medicíny také ráda míchá. Nejen u nás. Tento svazek Příběhů začíná zkoumáním nemoci zvané kakke. Sotva o ní někdo z nás slyšel, kosila lidi po desetitisících ve starém Japonsku. My ale známe beri beri, africkou příbuznou choroby vyvolané avitaminózou, jednostranným stravováním. Umřelo by méně lidí, kdyby se do výzkumů nemíchali politici, v tomto případě japonští aristokraté. Ti prosazovali teorii, že kakke je infekční choroba. Proč? Je to jako s jízdou na tygru: když vsadíte na nesmysl, nemůžete slézt...

Někdy ovšem jde čistě jenom o politiku. Pátý svazek Příběhů pojednává o tom, jak Rusové prodali Američanům Aljašku. Bývá to uváděno jako příklad krátkozrakosti. Ale tehdy byla Aljaška (víte, že je třikrát rozsáhlejší než Francie?) neobydlený kus sněhu a ledu a strana prodávající (Rusové) ani kupující (Američané) nemohli tušit, že pod ledem je zlato a ropa a plyn... Obchod byl nakonec uzavřen a autor vás přesvědčí, že ani z jedné strany to nebyl žádný akt hlouposti.

Ostatně, sám o sobě není ani led jen tak bezvýznamný artikl. V kapitole Horký obchod se zmrzlou vodou objevíte dnes zapomenutý svět ledařů, kteří zmrzlou vodu těžili a rozváželi dokonce i mezi kontinenty. Když pak Skot William Cullen uměle vyrobil led, byl to vynález, který zajímavě rezonuje s vynálezem ohně.

Jsou ovšem obchody na lidské hlouposti založené. V sérii Zapomenutých příběhů narážíme na epizody, kdy se lidé nechovali zrovna chytře. Před sto lety se v tomto ohledu činili Američané, kteří naletěli na skvělou obchodní nabídku: Zdvojnásobí vklady během tří měsíců! Autorem podfuku typu „letadlo“ byl Ital Carlo Ponzi, který přijel do Ameriky v kajutě druhé třídy a díky „letadlu“ si šel životem milionáře – financovaným

důvěřivostí naivních lidí, neschopných si položit otázku... jak je možné prodávat elektřinu levněji než ten, kdo ji vyrábí a spravuje rozvodné sítě. A jsme u zmíněného pouta mezi minulostí a současností.

Ano, zločinci byli, jsou a budou a do Zapomenutých příběhů někdy zabloudí, ani nevědí jak a ke své škodě. Jeden takový se obrazně řečeno zamotal do telegrafních drátů. V kapitole Zatkněte KWAKERA přibližuje Marian Kechlibar historii telegrafu. Měl různá řešení, skvělý je „zvukový telegraf“ s vedením sedmadvaceti drátů a každý z nich vedl k člověku, který měl vyslovit písmeno abecedy. V praktickém používání ale byl střelkový telegraf. Ten pomocí impulzů vychyloval střelku a jejím pohybem podával zprávu. I takovou, jako že mají na nádraží zatknout muže v kvakerském kabátu... Stalo se a dotyčného muže, prchajícího vraha, nakonec popravili.

Sověti nepopravili zajatého amerického pilota Garyho Powerse, když raketami sestřelili jím pilotovaný špiónážní letoun Lockheed U-2. Byla to mimořádně dramatická epizoda ze studené války mezi Sověty a USA. Zapomenuté příběhy vynášejí na světlo i neznámé okolnosti – například že Sověti při té příležitosti sestřelili i vlastní stíhačku, vybavenou ke smůle pilota chybným identifikačním kódem. Powers přežil, sovětský pilot Safronov nikoli.

Dnes už dobrodružné přelety patří historii, prostor kolem Země ovládly satelity a to vše je umožněno vynálezem a rozvojem polovodičů a jejich aplikací. Že to nešlo vždycy snadno i po té lidské stránce, to jasně vyplývá z kapitoly Páni křemíku.

Sbírka obsahuje celkem dvanáct příběhů. Už jsem se tu zmínil o kapitole pojednávající o telegrafu. V ní najdeme připomenutí přírodního fenoménu, k němuž došlo roku 1859, před více než půldruhým stoletím. Tehdy došlo k masivnímu výronu sluneční masy. Proud indukovaný v telegrafních drátech ničil koncové stanice a způsoboval operátorům popáleniny. Od hroznů jisker tryskajících z přístrojů chytaly zásoby papíru v kancelářích, sděluje Marian Kechlibar.

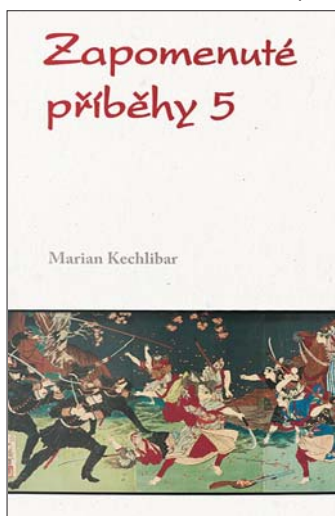
Jako připomínku něčeho, co se stalo v minulosti? Ne. Je to varování, jak křehký je náš současný svět. Pýcha už z nás pomalu opadá a uvědomujeme si, jak jsme závislí na funkčnosti neuvěřitelně složitých strukturách. Stačí elektromagnetická bouře... stačí malý virus...

Nenechte se strašit. Raději čtěte Zapomenuté příběhy 5.

Ondřej Neff

Odposlechnuto

Za drahé energie mohou v první řadě ti, kteří na úrovni EU prosazují zelenou agendu, aniž bychom měli dost zelených zdrojů. Green Deal přinese citelné zdražení. Nynější situace je jen první ochutnávkou toho, co nás čeká. Lukáš Kovanda



Jak britští řidiči autobusu nacvičili na jevišti Vetřelce a uchvátili Londýn

Letošní festival sci-fi filmů Future Gate přinesl neobvyklý dokument. **Vetřelec na jevišti** je pokusem zachytit zrod jednoho fanouškovského fenoménu. Skupina řidičů autobusů, pro které je i označení „amatérský herec“ příliš vznošené, udělali díru do světa s převodem slavného **Vetřelce** na divadelní prkna.

Kdysi ne tak dávno, v předaleké Anglii... se nachází hrabství Dorset. Stejně jako v mnoha jiných končinách ostrovního království zde bývá zvykem k Vánocům pořádat rodinné či firemní představení, jejichž výtěžek putuje na charitu. Často se nesou v žánru zvaném „pantomima“, což je v britském pojetí amatérské přepracování nějakého známého námětu do komediální roviny, často se zpěvy a neobvyklými kostýmy. „Jen už žádnou pantomimu!“ vzbouřili se jednou dorsetští autobusáci jezdící pro tamní přepravní společnost More Bus. Když jim jeden zaměstnanec navrhl, že by mohli namísto parodie na Robina Hooda tentokrát nastudovat jevištní adaptaci slavného filmu Ridleyho Scotta **Vetřelec**, mnohým vstávaly zbytky vlasů na hlavě, ale... řeklo se přece „Jen už žádnou pantomimu“, ne?

Nápad se zrodil v rodině autobusáka Davea Mitchella, jehož syn je – jak se dalo předpokládat – zarytým fanouškem filmu **Vetřelec**. Autobusáci zformovali „divadelní soubor“ Paranoid Dramatics a pustili se do příprav s britskou seriózností a důkladností.

Přípravy zabraly rok. Soubor neměl kde zkoušet, bylo také těžké najít čas, kdy se budou moci všichni sejít, což se šichtami za volantem není vůbec snadné. Za základ scénáře vzali ten původní z pera Dana O'Bannona, ovšem s různými úpravami. Manželky herců ušily kostýmy co možná vzhledově nejbližší těm filmovým. Kupovat něco hotového ve fanouškovském obchodu by byla zrada na divácích – a také by to bylo drahé. Takže skafandry vznikly z bílých pracovních overalů a ochranných pomůcek, což režisér Dave okomentoval slovy „NASA by za takové skafandry dala milióny. My je pořídili za sto šestnáct liber.“

Všechny rekvizity byly vyrobené na koleně v garáži, ale některé nepostrádaly důvtip. Hlava samotného **Vetřelce** byla namontována na cyklistickou helmu, takže se dala snadno připínat a dokonce mohl její nositel pomoci lanka táhnoucího se k bradě ovládat otevírání čelistí vesmírného monstra. Rekvizitář Ray k tomu řekl: „Chtěl jsem to udělat tak, jak by to udělal Ridley Scott, kdyby měl náš rozpočet.“ Rozpočet vznikl tak, že každý člen divadelního souboru dal do pokladny sto liber. Nakonec se však výrobní náklady představení vyšplhaly na dvojnásobek.

Vetřelec je sice kulturní dílo sci-fi fanů, ale většina z divadelníků film vůbec neznala a museli si ho před zkouškami pustit vůbec poprvé. Po mnoha měsících zkoušení přišel den D a s ním veřejné vystoupení v místním kulturním centru v městě Wimborne. Výsledek? Katastrofa. Ačkoliv řidiči polepili plakátky své autobusy i zastávky, na představení dorazilo jen nějakých dvacet lidí a přijetí bylo vlažné. Ne však u dvou návštěvnic z Londýna – Lucy Harveyové a Danielle Kummerové. Jejich

kamarád si totiž před časem všiml pozvánky na představení a Lucy s Danielle to začalo vrtat hlavou. Pustily se do sledování příprav **Vetřelce** na jevišti na sociálních sítích, ale pořád neměly ponětí, jak bude celá hra pojata.

Před premiérou zvažovaly, jestli mají do Dorsetu vyrazit. Nakonec si řekly, že to je šance vidět něco unikátního a že když nepojedou, budou si to vyčítat. Autem z Londýna to jsou tři hodiny cesty, zvládly to jen tak tak. Představení skončilo a na rozdíl od místních byly dívky z Londýna naprosto unesené. Pokus skupiny amatérských neherců zcela vážně a s bizarními proprietami převést sci-fi horor na jeviště je naplnil nadšením. Pochopily, že hra má velký potenciál sledovat ji ironicky. A že by bylo škoda, kdyby to neviděli také další z jejich přátel. Na druhé a poslední představení už z Londýna vypravily minibus s dalšími deseti lidmi.

A tady se k příběhu o amatérských divadelnicích připojuje příběh další, fanouškovský.

Díky specifickému britskému smyslu pro humor je v této zemi bohatá tradice v oceňování děl, kterým se začalo říkat „camp“. Jde o díla na hraně humoru a vážnosti, kde často nevíte, na jaké straně hrany zrovna stojíte, díla „tak špatná, až jsou vlastně dobrá“. Divadelní a filmový muzikál **Rocky Horror Picture Show** zaktivizoval publikum, které se naučilo na podobných **camp** představeních živě reagovat na jednotlivé scény a vytvořit z kdysi jednostranné šou interaktivní zábavu.

Když k tomu přidáte armádu skálopevných fanoušků **Vetřelce**, je tu najednou početná základna, která přijme představení jako **Vetřelec** na jevišti za své. Lucy a Danielle tehdy dospěly ke dvěma rozhodnutím. Zaprvé: Přivést představení do Londýna. Zadruhé: Natočit o něm film, aby statečný pokus dorsetských autobusáků zůstal zvětšen. Že nikdy žádný dokument nenatočili? Nevadí, odvahu jim dodali šoféři, kteří také neváhali začít hrát divadlo.

Jeden z lidí, kteří se tímto způsobem o představení dozvěděli, se znal s ředitelem Leicester Theatre. To je sice menší divadlo s programem sestávajícím převážně z komediálních stand-up představení, ale nachází se v mytickém londýnském West Endu, což je Olymp britského divadelního světa. Onen šéf divadla zamlada také řídil autobus. Všechno do sebe začalo zapadat. V divadle se uvolnil jeden večer a vedení bylo pro. Když se o té možnosti dozvěděli dorsetští, měli pocit, že se jim plní životní sen. Budou hrát v londýnském West Endu!

S velkou odpovědností ovšem přichází těžká dřina. Dokument v první polovině zachycuje **trable**, kterými si soubor procházel. Herci měli problém zapamatovat si svoje repliky, takže režisér, jinak autobusový dispečer, chodil čím dál častěji ven kouřit nebo otevřít si plechovku s pivem. „Aby bylo představení plynulé, musíte umět text!“ zdůrazňuje. „Budu raději, kdyby lidé odcházeli z představení s tím, že se jim nelíbilo, než s tím, že herci neznají svoje repliky.“

Když soubor přijíždí konečně do Londýna, vypadá to trochu jako z filmu od Zdeňka Trošky. Herci se mění v nadšené turisty

a jakmile stanou na jevišti „velkého“ divadla, rozjedou focení selfíček. Lucy a Danielle vyvolaly na sociálních sítích náležité očekávání, takže lístky jsou vyprodané.

Poslední třetina dokumentu již ukazuje záběry ze samotného představení a nadšené publikum po premiéře. Asi nebudeme spoilovat, když napíšeme, že je to přiběh s happy endem. Skupina těžkopádně, leč o to s větším nasazením hrajících autobusáků chytla diváky za srdce. Zaměstnanci divadla v pozdější anketě uvedli, že to pro ně bylo nejlepší představení v historii divadla. A autobusáci dostali nabídku na repete za rok a pak znovu za rok. Podobně vřele byl přijat i samotný dokument.

Smíšené pocity měl recenzent snímku z časopisu *Variety*. Nebyl si jistý, jestli si herci sami jsou jistí, zda předvádějí na jevišti komedii nebo vážné drama. „To jste četl jedinou jízlivou recenzi mezi všemi pozitivními, které na náš film vyšly,“ říká Harveyová. „Je pravda, že ti herci zpočátku netušili, že vytvářejí komedii. Oni se vážně snažili. Ale když se snažili hrát to vážně, vyznívalo to jako mnohem větší komedie, než kdyby se snažili o humor. Když si to uvědomili, lehce hru upravili a přijali, že vlastně vytvářejí komediální dílo a byli s tím v pohodě.“

„Potřebovali si uvědomit, že se jim publikum neposmívá, ale směje se spolu s nimi. Důležité bylo, že to měli pod kontro-



lou a necítili se nepřijemně,“ dodává Kummerová. Na pražské projekci bude Kummerová i osobně přítomna.

Jenže k němu ještě byla dlouhá cesta. Autorky měly natočený materiál, ale profesionálně jej sestříhat a doladit výsledek už bylo nad jejich síly. Pomohla úspěšná kampaň na Kickstarteru, která zaplatila střížnu a propagaci. Pak už nestálo nic v cestě tomu, aby byl v letošním roce film uveden na festivaly.

Celý případ londýnského úspěchu představení, které zpočátku vypadalo na propadák, ukázal jednu věc. Neexistuje špatný film. Existuje pouze připravené nebo nepřipravené publikum.

Ivan Adamovič

Psáno pro *Deník N*.

Eduard Bass - Dražota (1913)

Sládeci klejí: – Zatrolené,
Chmel už zase stoupl v ceně,
Chceme-li jen skromně žít,
Pivo musí podražít! –

– Mouka dražší, vizte ceny! –
Křičí pekař ustrašený,
– Chceme-li jen trochu žít,
Housky nutno podražít! –

– Ale nám se nejhůř daří, –
Nařikají uzenáři.
– Chceme-li jen skromně žít,
Buřty nutno podražít! –

Pan domácí hned se straší:
– Maso, pivo, chléb je dražší,
Chceme-li jen skromně žít,
Činži nutno přirazit. –

Kdopak by se toho nelek?
Stát tím trpí jako celek,
Aby mohl vyjít,
Nutno daně zvýšiti.

Konsumentu nelze více
Nežli jít a oběsit se.
Učin to však neprodleně,
Dokud špagát nestoup v ceně.

Odposlechnuto v Echo 45/2021

Evropská unie není stát. To je jedna z jejích velkých slabostí. Buď se musí posunout kupředu a stát se opravdovým státem, nebo se naopak musí trochu rozvolnit. Nyní má to nejhroší z obou světů. Je opravdu slabá v důležitých oblastech, jako je fiskální a zahraniční politika. Ale příliš silná třeba v ekonomické regulaci. Není to dobrý mix, ale je těžké ten systém změnit.

Francis Fukuyama

Autorovi *Hry na oliheň* se totiž povedlo trefit, co publikum a ve značné míře i kritika potřebují. Nabídnout něco, co vypadá jinak a zároveň vychází vstříc potřebě diváků pochválit sebe samé za to, jak hezky něco pochopili, správné významy nalez-

li. Ano, *Hra na oliheň* je kritika kapitalismu. Potlesk ale získává nejenom za to poselství, ale taky za svou metodu. Za to, že naplňuje požadavek plakátovosti, prvoplánovosti, opakování všeho, nezatežování publika nějakou nejednoznačností, znejistňováním. Divák, stejně jako pokrokově smýšlející kritik, musí být utvrzen ve svém dojmu suverenity – všechno pobere, všemu rozumí. V něčem to spojení jednoduchých dětských her a vraždění je přesné a pronikavé. Vystihuje dobu, kdy lidé vyžadují „dospělá“ témata, zároveň ale chtějí, aby se k nim přistupovalo jako k dětem, dostalo se jim přiměřeně pomalého a zjednodušujícího výkladu i pochvaly nakonec. Veleúspěšný korejský seriál je alegorií kapitalismu, vypovídá ale především o infantilizaci.

Ondřej Štindl

Pavel Poláček : 60

Když o tom tak přemýšlím, Pavla Poláčka znám letos už čtyřicátým rokem, a pokud dobře počítám, bylo u v době našich prvních kontaktů dvacet. Ovšem jak k tomu došlo, si už přesně nepamatuju. Možná jsem v Mladém světě viděl inzerát s vyhlášením Ceny Karla Čapka (Roman Lipčík budíž pochválen), ale pravděpodobnější bude, že mě nějak vyhledal on, vždyť si tento bílovecký rodák studující v Pardubicích na Vysoké škole chemicko-technologické (dnes tuším Pardubická univerzita) dokázal sehnat kontakty na Jaroslava Veise, Zdeňka Volného, Josefa Nesvadbu a další, tak proč ne i na mne.

V té době jsem byl zaměstnán ve Výzkumném ústavu matematických strojů ve Vokovicích. Zde si dovolím malou odbočku, ilustrující složité kličky života: do VÚMSu jsem nastoupil po škole v roce 1980 měsíc před válkou, a tak mě na tu chvíli posadili do kanceláře sekretářky našeho oddělení, k paní Řihové. Když jsem se po roce zase objevil, problém, kam mě usadit, se vrátil se mnou, a u paní Řihové bylo zase nebo ještě pořád volno. Předběhnu a prozradím, že jsem tam zůstal do roku devadesát. Paní Řihová odcházela kolem poledne na oběd, a kancelář s telefonem mi byla k dispozici pro organizování světové revoluce, pardon českého scifistického obrození. Protelefonoval jsem takto stovky, ale za ty roky spíše tisíce hodin (pravda, část z nich i se svou budoucí ženou), a mnoho z nich s Pavlem Poláčkem, který měl podobnou možnost během práce v laboratořích VŠCHT.

Co jsme tak probírali, už si také moc nepamatuju, ale nejspíše jsme si hlavně dodávali odvalu, Pavlovo *Pardubické setkání přátel sci-fi* v roce 1982 byl první con na území Československa. Měli jsme jen mlhavé povědomí, co to obnáší, vycházel tehdy jen jeden spíše na povídky zacílený fanzin *Věstník SF klubu při Teplické hvězdárně*, fanoušci o sobě navzájem nevěděli, Internet a Facebook ještě čekaly na své vynalezení. Takže možnost probrat věci po telefonu byla tehdy vrcholným technickým zážitkem, který ale byl, alespoň v Pavlově případě, občas draze vykoupen, to když jsme se zapovídali tak, že mu následkem přehřátí vybuchla křivule ve školou a výukou požadovaném pokusu.

V dalších letech a Parconech jsem Pavlovi pomáhal s organizováním poroty Ceny Karla Čapka, s domlouváním hostů a tak, dokud i on nemusel na vojnu. Tady se ukázalo, jak moc byly Parcony postaveny na jeho osobě, bez něho se už v Pardubicích podařilo uspořádat pouze jeden (ten v roce 1986). Ale i to se nakonec ukázalo jako plus, Fandom postavený před nutností uspořádat národní con, protože už tu nebylo žádného Poláčka, který by to udělal za něj, musel rychle a definitivně dospět a naučit se zorganizovat celostátní con. Naštěstí už tehdy naše fanouškovská obec vypadala o dost jinak, než když jejím členům Pavel v Pardubicích roku 1982 poprvé umožnil setkat se a svobodně komunikovat na jednom místě.

Pavel ovšem ani po návratu do Bílovce nezahálel a už v roce posledního pardubického Parconu uspořádal Bílcon, o tom

více v minulém Interkomu. Byl jsem na něm, v ten den současně probíhal v Praze Minicon a v Brně Dracon, tehdy se věci opravdu měnily rychle a za čtyři roky i takřka k nepoznání.

A k tomu všemu Pavel stihnul přispět, ještě než mu bylo pětadvacet, o jeho působení v dalších letech ať napíše někdo jiný...

Zdeněk Rampas

NON FICTION

Marian Kechlibar

To nejlepší z blogu

KECHLIBAR.NET

Komentáře ke světovému dění 2015–2020

Kdyby se na papír vytisklo vše, co se povaluje na Internetu, padla by na to většina světových lesů, a v 99 % by šlo o vyloužené plýtvání. Ne tak v případě blogu Mariana Kechlibara. Ten pro své Best of z let 2015–2020 vybral osmdesát textů z celkem asi šesti set, které zveřejnil na výše uvedeném blogu, ty nejstarší ještě na Neviditelném psu.

Cílem jejich knižní publikace ale není exhibice autorových prognostických schopností, ale spíše připomenutí řady problémů, které jsou tu stále s námi, ale v novinách a programech politických stran je překrytí aktuálnější průšvihy. Dnes, kdy v čele většiny evropských zemí nestojí státníci, ale politikáři s horizontem omezeným nejbližšími volbami, a novináři až na pár výjimek buď plní politické zadání své názorové bubliny (ti veřejnoprávní), nebo se honí za senzacemi (ti, kteří si na svůj provoz musí vydělat sami), to ani nemůže být jinak.

Ondřej Neff v předmluvě ke knize připodobňuje styl a šíři zájmů a rozhledu Mariána Kechlibara k Isaacu Asimovovi. Asimova ostatně připomíná i struktura knihy, kdy za každým příspěvkem opatřeným přesným datem zveřejnění najdete i *Komentář z budoucnosti*. Zde se můžete dovědět, zda a jak se pojednáváný fenomén řeší, či se nechává dodnes vyhnívat. Ochoťně zde také přizná, pokud trendy dost dobře neodhadl, i když často jen proto. Ze byl příliš optimistický, jindy Komentář téma rozvede do obecnějšího zamýšlení, třeba jako v případě textu o tom, kdo smí psát o otroctví, který jsme přetiskli v Interkomu 1/2019. K tomu MK po letech dodává: *To, že se zrovna „Young Adult“ fikce stala takovým rejdištěm žraloků, asi není náhoda. Mladí svazáci byli vždycky nejagresivnější; schází jim životní zkušenost s tím, jak snadno se některé mechanismy mohou obrátit proti nim samotným.*

Editor knihy Jiří Wagner upozorňuje i na další důvod tištěného vydání: nikdo vám jej na dálku nemůže smazat či zneprístupnit.

Marian Kechlibar: To nejlepší z blogu kechlibar.net, Klika, 2021, 400 str., 300 Kč, www.kechlibar.net

